25ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6931 — 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1908 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՇԷՎՎԱԼ 1326 — 4 Novembre 1908 — 25me année — N. 6931

"ԱՐԵՒԵԼՔ„
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	80	Ղ.
» » վեցամսեայ	45	»
Դուրսի համար տարեկան	108	»
» » վեցամսեայ	60	»
Օտար երկիրների համար տարեկան	35	Ֆր.
» » վեցամսեայ	20	»

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آره‌ولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درعلیه قلطه

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

10 PARAS

ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ
ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Դեռ և ոչ իսկ 1/20րդ.ը ընտրուած է Օսմ. Խորհրդարանի անդամոց, թէև հաշիւ 10 օր մնացած է նոյ. 1ին, որ որոշուած էր իբր օր Խորհրդարանի բացմանը: Թէ այս տասն օրուան մէջ պիտի կրնան ընտրուիլ և Կ. Պոլիս գալ բոլոր երեսփոխանները, այնպիսի խնդիր մըն է զոր լուծելու համար Ցեւոյտ պէս արեւու ընթացքը կասեցնելու զօրութիւն ունենալու է:

Միւս կողմէ սակայն Խորհրդարանին բացման օրը յետաձգելու պետական որոշում մը տրուած չերեւիր ցարդ, եթէ ոչ, բնականաբար ծանուցուած պիտի ըլլար պաշտօնապէս:

Թողլով սակայն այդ խնդիրը, մենք կուգանք բուն մեր նիւթին, որ է քննել թէ ընտրական պայքարը ինչպէս կընայ լուծուիլ որ բոլոր ժողովուրդները գոհ մնան առնասարակ: Եթէ Օսմ. Սահմանադրութեան հրահանգին նայինք, անիկա «50 հազար արուն մէկ երեսփոխան կ'ընտրել» ըսելով կ'ուզեր, առանց ուրոյակի ըսելու թէ այդ 50 հազար արու բնակիչները ինչպէս զատուելու են, իւրաքանչիւր ազգէն զա՞տ զա՞տ, թէ ընդհանուր օսմանցիներէն խառն, առանց ազգի և ցեղի խտրութեան:

Սահմանադրութեան տրամադրութեանը նայելով՝ այդ վերջին մեկնութիւնը աւելի ուղիղ և աւելի բանաւոր կ'երեւայ: Բայց առաջին մեկնութիւնն ալ բացարձակապէս անտեղի և անբնական ալ չի կրնար համարուիլ, որովհետեւ բաւական է որ ամէն 50 հազար արու բնակիչ գլուխ մէկ երեսփոխան ընտրուի, կ'ուզէ մէն մի ազգէ զատ, կ'ուզէ բոլոր ազգերէ խառն: Խնդիրը կը մնայ գործադրութեան եղանակին և տուած արդիւնքին, որուն աւելի ուշադրութիւն պէտք է ընծայուի, քան օրէնքի տառական մեկնութեանը:

Արդ, հարկ է գիտնալ թէ մինչեւ որ չորոյտ ընտրութիւնը կատարել մէն մի ազգի Թուոյն համեմատութեամբ, անկարելի է որ Օսմ. Խորհրդարանի անդամները կարենան ճշգրտիւ ներկայացնել Թուրքիոյ ամէն ժողովուրդներ ըստ ազգի և ըստ կրօնի: Չի տար գրեթէ բոլոր գաւառներէն առնասարակ զանգատներ ու բողոքներ կը տեղան ամէն օր թէ տեղական կառավարութիւնները որ ընդհանրապէս կը բաղկանան տակաւին հին rեժիմի հաւատարիմ ու անձնուէր մարդերէ, ճնշում կը բանեցնեն ոչ-իսլամ ժողովուրդներուն վրայ և ամէն միջոց ի գործ դնելով կ'արգիլեն ազատ ընտրութիւնը, որպէս զի իսլամ երեսփոխաններ միայն ընտրուին կամ շատ աւելի Թուով ընտրուին: Եւ մանաւանդ ընտրուին բոլորովին յետադիմասէր ու բռնապետական ոգիի տէր անձեր:

Այս կարգի ճնշումներուն դէմ կը բողոքեն թէ՛ Յոյները և թէ՛ Հայերը: Մանաւանդ Յունաց Պատրիարքը դեռ քանի մը օր առաջ այնքան աղդու լեզուով բողոքից այս կարգի բռնութիւններու դէմ որոնք կը գործուին դաւառներու մէջ ազատ ընտրութիւնը արգիլելու համար, որ մինչեւ իսկ սպառնացաւ թէ Յունաց ազգը իսպառ ձեռնպահ պիտի մնայ Խորհրդարանին ընտրութեանց մասնակցելէ ու անդամակից զրկուէ, եթէ վերջ չտրուին այդ կարգի ընտրական ճնշումներու և չապահովուի ընտրութեանց բացարձակ ազատութիւնը:

Դարձեալ գիտենք թէ Օսմ. Բռնիթիւն ընտրութեանց այս խնդրոյն համար բանակցութիւն կատարել ուզեր է Յոյն Պատրիարքարանին հետ, և համաձայնութիւն չգոյանալով՝ ետ դարձեր է: Նոյնպէս ծանօթ իրողութիւն է թէ մեր կողմէն ալ պատգամաւորութիւն մը գնաց Ցիէնէրի Պատրիարքարանը՝ միեւնոյն խնդրին վրայ խորհրդակցութիւն մը ընելու և Յունաց Պատրիարքը խոստացաւ Սինոդին ուշադրութեանը յանձնել Հայոց առաջարկները, իսկ արդիւնքը դեռ յայտնի չէ:

Բան է թէ հրատապ խնդիր մըն է ընտրական այդ պայքարը, որուն լուծման եղանակը դեռ չէ գտնուած ձեռնտու մարմնոց մէջ, և տարակոյս չունինք թէ տակաւին երկար ատեն չպիտի գտնուի մինչեւ որ սա պարզ և միակ կարելի միջոցին չդիմուի, որ է ընտրութիւնները կատարել մէն մի ազգի Թուոյն համեմատութեամբ, այսինքն Թուրքերը ընտրեն Թուրք երեսփոխանները, Յոյները՝ Յոյն երեսփոխանները, Հայերը՝ Հայ երեսփոխանները, Արաբացիները՝ Արաբ ներկայացուցիչները, Ալպանիացիները՝ իրենց ազգայիները և Պուլկարները ու Հրեաները իրենց Թուոյն համեմատ իրենց երեսփոխանները հայլն ըստ կարգին:

Առանց այս եղանակին դիմելու, միշտ գանգատ, միշտ բողոք, միշտ կռիւ ու կա՛գ անպակաս պիտի ըլլայ: Նոյն իսկ ընդարձակում և գուցէ աւելի ծանր անկարգութիւն ալ առաջ գայ: Մինչդեռ երբ իւրաքանչիւր ազգը իր երեսփոխանները ընտրէ, այդ անտեղութիւններէն ոչ մէկը կրնայ ծագիլ, քանի որ Թուրքը միայն Թուրքին, Հայը միայն Հայուն, Յոյնը միայն Յոյնին, Արաբը միայն Արաբին քուէ պիտի տան և իրարու գործին չպիտի խառնուին, որով այլևայլ ազգերու մէջ գժտութեան ու խռովութեան որ և է պատճառ չի մնար:

Ահա այս է ընտրական պայքարը լուծելու միակ միջոցը. սակէ զատ ուրիշ ամէն կերպը անգործնական է, քանի որ Օսմ. Պետութիւնը կազմող ժողովուրդները խիստ այլազան են ցեղով, լեզուով, կրօնքով, բարքերով և գաղափարներով և չեն կրնար միեւնոյն ոգւով և զգացումով քուէարկութիւնն անկախ կատարել կամ ընտրելի որոշել: Եւ որովհետեւ օսմ. Սահմանադրութեան մէջ ուրոյակի տրամադրութիւն մը չկայ հրամայող թէ ընտրութիւնները ամէն ազգերը խառն պիտի կատարեն և ոչ թէ առանձին առանձին, ուստի երբ մեր այս բանին պէս ամէն ազգ իր Թուոյն համեմատութեամբը իր երեսփոխանը ինքն ընտրէ, Սահմանադրութեան ոչ տառին և ոչ ոգւոյն դէմ որ և է մեղանչում չըլլար: Ընդհակառակն գործնական առաւելութիւն մը կ'ունենայ որ շատ կը դիւրացնէ ընտրութեան գործը, որուն արդիւնքն կախում ունի ազգէն բուն իսկ սահմանադրական բէժիմը:

Երբ այս դրութիւնը ընդունուի — և մեր ազգի աշխատութիւնն ըլլալու է այդ դրութիւնն ընդունիլ տալ — այն ատեն մեզ, Հայոցս, կը մնայ մեր երեսփոխանները ընտրել Օսմ. Խորհրդարանին համար միայն մեր քուէներովը, առանց կարօտ ըլլալու Թուրքին կամ Բիւրտին կամ Յոյնին եւն. աջակցութեանը և ոչ ալ անոնց մէկին կամ միւսին աջակցելու հրաւէր սպասելու: Մինչ հակառակ պարագային, մէկին աջակցած ատենիս միւսը պիտի ցաւի, և փոխադարձաբար: Նոյնպէս մենք պիտի ցաւինք մէկէն կամ մէկուէն, երբ մեզ աջակցելու հրաւիրենք, և չյօժարին քուէներնին միացնել մեր ընտրելիին:

Բոլոր այս անպատեհութիւնները կը վերնան, միանգամ ընդ միշտ, երբ իւրաքանչիւր ազգին Թուոյն իր երեսփոխաններուն ընտրութիւնը ըստ իր Թուոյն:

Այն ատեն բացարձակապէս ապահով կրնանք ըլլալ թէ մենք Հայերս պիտի կարողանանք Օսմ. Խորհրդարանը ղրկել ճիշդ այնքան երեսփոխան որքան մեր թիւը կը սահմանէ մեզ, այն է շուրջ 30 երեսփոխան, քանի որ շուրջ 3 միլիոն է մեր թիւը բովանդակ Թուրքիոյ մէջ: Դուրսէ սմենց ընտրութիւնը, դարձեալ Սահմանադրութեան տրամադրութեանը համաձայն պէտք է կատարուի բնականաբար թէ՛ մայրաքաղաքին և թէ գաւառներու մէջ: Օրինակի համար, Կ. Պոլսոյ մէջ 130 հազար Հայ կայ, պէտք է ունենանք 3 երեսփոխան, կամ վանայ կուսակալութիւնը որ կը պարունակէ իր 200 հազար Հայ, իրաւունք ունի ընտրել 4 Հայ երեսփոխան: Այսպէս պէտք է ընեն նաեւ Թուրքերը, Յոյները, Բիւրտերը, Արաբները, Ալպանիացիները և Հրեաները ու Պուլկարները եւն. իրենց Թուոյն չափ:

Կը մնայ ճշդել իւրաքանչիւր ազգի մարդահամարը, որ իսպառ անկարելի բան մը չէ, մանաւանդ որ արդէն տէրութեան տօմարներուն մէջ արձանագրուած է: Բայց ենթադրելով իսկ թէ սխալմամբ կամ դիտմամբ պակաս ցոյց տրուի այս կամ այն ազգի թիւը, հոգ չէ, մէկ երեսփոխան կամ երկու աւելի կամ պակաս եղեր է՝ վնաս չունի այս առաջին Խորհրդարանին համար, բաւական է որ ազգերու համեմատական բաշխումն ընդունուի, եւոքը կարելի է ճիշդ մարդահամարը կատարել տալ և յաջորդ Խորհրդարանին՝ սոյդ հաշիւներու համաձայն երեսփոխանական տեղերու բաշխումը կատարել:

Ահա թէ ո՛րն է ընտրական պայքարին միակ գործնական լուծման եղանակը, զոր կը յանձնարարենք յատկապէս անոնց ուշադրութեանը որ այս խնդրով կը զբաղին պաշտօնապէս:

Մ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ

ԽՕՍՈՒԼՔՈՒՏՈՒԹ

Երէկուան «Խօսուլքուտ»ին փորձերը աչքէ անցուցած միջոցիս հարկ եղաւ որ վերջին պահուն պարբերութիւն մը ջնջեմ և տեղը դնեմ ուրիշ մը:

Անշուշտ առանձին անգամը չէր որ գրական կեանքիս մէջ առնի բան մը կը պատահէր ինծի և եղածը գաղտնիք մը չէ ոչ գրական և ոչ ալ ընթերցող աշխարհներուն համար:

Եթէ այսօր՝ մեր ներքին կեանքին մէջ չատ սովորական, ամէն օր կրկնուած և ինքնին անկարեւոր այս միջադէպը հրապարակ կը հանեմ և խնդրին ուշադրաւ հանգամանք մը կուտամ, նպատակս գրելու արուեստին տաղտուկները մասնաւորել չէ ձեզի և ոչ ալ ձեր համակիր զգացումներուն կոչ մը ընել ի նպաստ հրապարակագիրներու դաշնակցութեան որ միւսին պէս քաղաքական ծրագիրներ չունենալուն համար նուազ կարեւոր չէ սակայն:

Երէկուան պարբերութիւնը փոխեցի, որովհետեւ տեսակ մը մարդիկ կան որ չար են ի ծնէ և բանաբարկ՝ համոզմամբ:

Այդ պարբերութիւնը աւելցի, որովհետեւ մարդկութիւնը հիւանդ է և շատեր կան մեր մէջ որ բան գործ չունենալուն համար և որովհետեւ երեսխոսան ըլլալու ալ chance չունին, լաւագոյն բան մը չեն գտներ ընելիք, բայց մարդերը ձգել իրար և իրարու հետ գժտեցնել, մատնիչին փաթթել աս ու ան և ամէն բանի մէջ ագեղ, գէշ դիտաւորութիւններ փնտռել նոյն իսկ երբ գործին մէջ բնաւ դիտաւորութիւն չէ դրուած:

Ասոնք գերանձնաձայ գիւրութիւն մը ունին ջուրերը պղտորելու, չորս պատի մէջ ըսուածը ի լուր աշխարհի ծանուցանելու և գրուածներու մէջ նմանութիւններ գտնելու, երբ գրողին մտքէն նմանութիւն մը չէ անցած բնաւ:

Այս կարգի մարդիկ լէգէոն կը կազմեն մեր մէջ և ամէն վայրկեան մեր աչքին առջեւ կը ցցուին:

Մեր bête noireներն են անոնք:

Երէկ տեղ մը բան էի կեսան մը վրայ խօսած պահուս. «Զախ այտին վրայ խենդեցնող պիսակովը ծանօթ, և այլն...».

Եւ որովհետեւ այս սողերը կրնային տեսնել զինքս, գոնէ հանրային կարծիքին առջեւ, գիծ մը քաշեցի անոնց վրայ և խօսքս փոխելով. «Իր խենդեցնող աչքերով ծանօթ» էն., էն..:

Եթէ չի խելարերէի, գիտէք ինչ պիտի պատահէր:

Սան-Սթէֆանոյէն մինչեւ Պէյքօզ, Իսկիւտարէն մինչեւ Եէնի-Մահալլէ, այր ու կին, մեծ ու պտիկ բանը գործը պիտի թողուր, վայրկեան մը պիտի մոռնար սպառնացող ջարդերը, կոթողիկոսական ընտրութիւնները, երեսփոխանական ժողովի հրամերը, Վարդան Փափազեանի վերջին ներկայացումները, Բիւզանդիոնի խմբագրականները, միայն և միայն և à tout prix, փնտռելու, գտնելու և ի հարկին ստեղծելու համար կին մը որ պիսակ մը ունենայ ձախ այտին վրայ:

«Հերիւրք մէկու մը ակնարկութիւն ըներ է», ի՛րան անունք և երկու քիլօ իրենց ծանրութենէն կը կորսնցնին, անպատճառ դանելու համար պիսակաւոր կինը:

Masque de fer-ի պատճառած հետաքրքրութիւնը հապա կը հաւասարի ասոր և երբ իրենց խանդարուած երեւակայութեան մէջ գոհացում մը չեն կրնար գտնել հանդիսատ քուն մը քաշելու համար, կամ խիթէ կը բանին և կամ երկու օր սուրճերնին առանց շաքարի կը խմեն:

«Սա պիճկլի մինկը ո՞վ է անապա»:

Եւ ենթադրութիւնները, չարամտութիւնները, պուլուրը իրենց ճամբան կ'առնեն և տեղ մը չեն յանգիր:

Եա՝ ձախ այտին վրայ պիսակ մը միաքս եկած էր և անանկ բան էի, ինչպէս կրնայի երեւակայել կին մը որ աջ ուսին վրայ խածուածք մը ունենար...

Խնդիրը չէր փոխուեր և յօդուածս յօդուած կը մնար:

Բան մը գրելու համար հարկ չի կայ որ կիները անպատճառ պիսակ մը ունենան ձախ այտերնուն վրայ:

Աջ զիսին վրայ զայն ունենալը թերեւս աւելի հմայքոտ ըլլայ:

Խնդիր չէ:

«Կին» բառը գրելուդ պէս իրենց երեւակայութիւնը կը բորբոքի, անոր ո՛վ ըլլալը գիտնալու համար հոգիին կը հանեն և կ'ուզեն դիտալ թէ գրած առնդորձ վրայ մտածած ես և քու ամէնէն պզտիկ բառերդ, ամէնէն անմեղ ածականներդ կը մեկնաբանեն, ուզած կերպովնին կը թարգմանեն և քմահեն համեմատութիւններ կուտան անոնց:

Անոնք կ'ուզեն որ պիսակաւոր կինը անպատճառ գոյութիւն ունենայ:

Կ'ընեն չեն ըներ հատ մը կը գտնեն կամ Պէշիքթաշի մէջ և կամ Գուրու Չէշմէ...:

Եւ բորբոքուած ցասումով մը այցելութեան կ'երթան իրեն և ապէս կը սկսին խօսիլ.

—Դուք դեռ երես տուէք անոր, տեսա՛ք, ինչեր համարձակներ է գրելու ձեր վրայ: Իրրեւ բարեկամ ընդունեցէք ձեր տունը որպէս զի մէս օրը խազեղան անցընէ ձեզի. գեղեցիկ տարը անցնելիք մարդեր են անոնք, երես տալս չի դար:

Մ'ուր գտնեմ ես այդ բարոյախօսս մարդիկը հասկցնելու համար իրենց թէ չարաչար կը սխալին և թէ մտքէս երբեք չէ անցած խնդիրը մատնարարել այս և կամ այն տիկնոջ վրայ:

Եւ յետոյ հիւրասիրութեան վրայ շատ զարմանալի գաղափար ունենալու է մարդս, առանց անուանարկութեան փորձ մը ներկելու համար ինքզինքին:

Առանկ անպատեհութիւններու առաջքը առնելու համար էր որ երէկ տոխպուեցայ փոփոխութիւններ ընել յօդուածիս մէջ և խենդեցնող աչէր դնել փոխանակ խենդեցնող պիսակին:

Խենդեցնող աչքեր ունեցող կիներ այնքան շատ կան որ խուզարկուները կրնամ մոլորեցնել և ուժն ազատել:

Մինչդեռ պիսակը ասանկ չէ:

Եւ զարմանալին ո՞ր է գիտէք. երբեք չեմ հանդիպած կիսան մը որ պիսակ մը ունենայ ձախ այտին վրայ:

Բանի մը հատ որ կը ճանչնամ՝ ամէնքն ալ աջ այտերնուն վրայ կը կրեն զայն:

Եթէ երէկուան պարբերութիւնը ձգէի ինչպէս որ էր, ձախ այտին վրայ պիսակ ունեցող կինը իրականութիւն չի պիտի ըլլար, այլ փափաք մը, հաւէս մը, désiderata մը:

Ե. Ա.Լ.ՓԻԱԼ

Մ. Ց. Երէկուան «Խօսուլքուտ»ին վերջինէն տողերուն մէջ sympatique բառը պէտք է կարդալ lymphatique, ինչ որ արդէն հասկցած ըլլալու են մեր ընթերցողները:

ՏԱՐՕՆ-ՍԱՍՈՒՆԸ

ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆԻՆ.

Աւելորդի հիւրընկալ էջերուն մէջ կոչ մը ուղղեր էիր Տարօն-Սասունի Թշուառութեան համար. կոչ մը՝ անօթիներուն, սովածներուն, թաշնուածներուն, կեղեքուածներուն, ջարդուած ու ձղկոտոր ինկածներուն համար: Ու նպատ և հաց ուղած էիր՝ այդ բիւրաւոր կարօտներուն, անտուն, անտեր, մերկ ու բոբիկ այրիներուն, որբերուն, յաւէտ թշուառ, թափառականներուն համար: Ձեւ գիտեր իրապէս համոզուած ես, կրցած ես խորապէս թափանցել Տարօնոյ հայութեան թշուառութեան ու կարօտութեան, անոր սով-կարօտութեան, անոր ծով ցաւերուն: Կը հաստատես որ ոչ մէկ տեղ՝ հայաբնակ գաւառներու մէջ իսկ՝ կը տիրէ ահաւորմանգամ թշուառութիւնը, որքան ցաւոց ու տառապանաց այս գաւառին մէջ: Ազքատներ ու թշուառներ ըսելով չհանիմ հարիւրներ, հազարներ, այլ բիւրաւորներ:

Աւեր, խանդաղ ժամուն քով, աւեր ու բրիչակ են տուներ անասնոց հոգատարաց տարիներու հայ հողագործներուն, անձնուէր, ժիր, դատական մշակներուն, որոնք արտին մէջ կը ծնին, արտին մէջ կը վաստակին և արտին մէջ կը մեռնին: Աչքքան կապուած են սուրբ հողին, սուրբ ջրին: Զէն բաժնուիր անկէ, բայց թէ բանով-վայտառով: Դիւրեմանը, սուրը, թշուառութիւնը կը քաշէ, կը քաշէ անոնց դիմները, յանկարծ կը հեռանան այն հայրենիքին, զոր միայն պաշտել գիտեն և չատ չուտով կը դառնան, եթէ իր կամքին, ուժէն անկախ և անողոք պատճառներ արգելք չըլլան:

Տարօնը չաղուած է այն անուշ հող ու ջրով՝ զոր չէ կարելի մոռնալ, որմէ չէ կարելի հեռանալ: Բոլոր պատմական ապտնդութիւնները մեզ հետ են ապացուցանելու համար թէ Տարօնցին տարապայման հայրենասիրութեամբ կապուած մեր հայրենիքին, որ դարերէ հետէ թարգեղած է թալանի, աւերի, արիւնհեղութեանց հեղեղներուն, և ուրկէ բաժնուեր է իր բուռն ցանկութեան հակառակ՝ սպառնագին վտանգներու երեսէն:

Այդ Տարօնցին անա, այդ դարեւոր մշակ ժողովուրդը իր անաւոր ու անհուն ցաւերուն հետ մէկտեղ կը քաշէ այսօր անօթութեան, կարօտութեան սեւ ցաւը: Մեծ ու մեծագոյն օգնութեան կը կարօտի նա, իր ծով դարտերուն դարման մը տանելու: Պարբերական այն թերթեւ ու մասնաւոր նպատակները որոնք մէկ երկու ամիս հեղ մը տեղի կ'ունենան անդիէն ասդիէն, երբեք դարման մը չեն կրնար ըլլալ տիրող անագին և աննկարագրելի կարօտութեան: Կարօտութիւն, որուն նախաձիրները, զոհերը նոյնպէս անհկարագրելի: Գրեթէ ամիսը մէկ անգամ 20—40 վարս՝ այն էլ կարօտներէն մէկ մասին միայն՝ ի՞նչ օգուտ ունին. ու անտարակոյս երբէ՛ք միութիւնն ու դարման չեն, չեն ալ կրնար ապրիլ: Կաթիլ մը ջուր անչատակ ծովին մէջ՝ ինչպէս կ'ըսուի: Ու սա մասդաչ, հատորեան ճարտկանը նոյն սրտախորով թշուառութիւն կը քաշէ իր եռեւէն, ինչպէս երէկ և եռանդն, նոյն անօթութիւնը, նոյն մերկութիւնը. իրիկունը անտուն, անծրագ, առաւօտ՝ անհաց, անհալաւ:

Ու կը կարծէ՞ք թէ անօթութիւնը միանակ է. հապա պարարքնե՞ր, հապա հարկնե՞ր... հապա ամօթխած ողորմելի մայրիկը, մամիկը ու իրմէ փոքր՝ ծծկեր խումբ՝ Աստուանց զԱստուած կը կանչէ, փողոցը կ'իյնայ, իրիկուն զԱստուած կը կանչէ իրմէիրը կը դառնայ. նոյն ադաւոր, նոյն սեւաւորը: Թերեւս հայի փշրանք մը ձեռք բերած, ու թերեւս երբե՛ք. օրը կ'երթայ, բայց անօթութիւնը, թշուառութիւնը չեն երթար, կը նորին ու նորոգուին, կը քաղին անոնց թառամ արեւը:

Ու դժնդակ այս պայմաններու մէջ սեւ կը դառնան իրենց քարերը, հողերը, տուն ու խրճիթը. կը փախին չատերը այլ չէր երեւում և նաւակներն խումբը, որ մշտապատրաստ պահվում էր այնտեղ՝ անցուդարձի համար:

«Ի՞նչ է պատահել»... այդ մթին հարցը տուեց ինքն իրան, և մնաց չուարեալ դրութեան մէջ: Նա ցանկանում էր՝ անպատճառ տեսնել այդ կղզին: Առանց այդ կղզին տեսնելու, նա չէր կարող ոչ հանդիստ լինել և ոչ երջանիկ: Այդ կղզին տեսնելու համար, նա ծռեց իւր ճանապարհը, մտաւ Ռչտունեաց անտառների մարդակուլ թաւուտների մէջ, և տուեց այնքան զոհեր, կորցնելով իւր քաջերի մեծ մասը:

Աղթամար կղզու ապառաժների բարձրութեան վրայ կանգնած էր նոյնանուն ամրոցը, որ սկսեալ ամենահին ժամանակներից, ներկայացուցած էր Ռչտունեաց նախարարների զօրութիւնը: Բարդափրան նահապետը առաջինը եղաւ, որ Տիգրան Բ.ի օրերում այդ ամրոցի հիմքը դրեց:

Սամուէլը իւր վշտաբեր դէմքը դարձրեց դէպի շրջակայքը: Նրա աչքին ընկաւ Ռչտունեաց եպիսկոպոսների դրսի ապարանքը, որ կանգնած էր ծովեզերքում, նաւամատոյցին փոքր ինչ հեռու: Նա բոլորովին չտիսմուեցաւ: Կրակը ամտեղ մեծ գործ էր կատարել: Կիսակործան ապարանքը դեռ ծխում էր...

— Այդ ինչ ծուխ է... բացականչեց նա, և նրա աչքերը վառուեցան խորին բարկութեամբ:

— Այրվո՞ւմ է... պատասխանեց ծերունի Արբակը, գլուխը ցաւակցաբար շարժելով:— Բայց արի՛ ու իմացի՛ր, թէ ո՞ր ատամնոն է այրել:

— Ոչ ոք չէ՛ երեւում... խօսեց նա ինքնիրան:

— Կամենո՞ւմ ես մարդ տեսնել,— հարցրեց ծերունին իւր սովորական բարեսիրտ ժպիտով:— Բաւական է վարչիկների եղանակով միանգամ աղաղակել՝ «հա՛յ—հո՛ւյ», և կը տեսնես, որ քո ձայնը կրկնուցան հազարաւոր բերաններում, և անցաւ հեռու և հեռու, մինչեւ անտառի խորքերը... Այդ ժամանակ գեանի տակից, ժայռերի խոռոչներից, մացառների միջից, դուրս կը հոսէ վայրենի բազմութիւնը... Այդ մարդիկը ատամնայի նման ամէն տեղ կան, բայց ոչ մի տեղ չեն երեւում:

Արբակի դիտաղութիւնը սխալ չէր: Ընձակայ լեռան կիրճերից ապառաժում, անհաւասար զառիվայրներից ազատուելց յետոյ, անտառը սկսեց հեռդհեռ մանրանալ: Վերեւում բացուեցաւ կապտագոյն երկինքը, իսկ ներքեւում—Աղթամարայ ծովակի մոգ-մանրակագոյն հայելին: Այժմ շրջակայ բլուրները ծածկուած էին կարճաճառակ թուփերով, որ աճել և կանաչազարդ գորգի նման հիւսուել էին ճոխ բուսականութեան հետ:

Կէսօրից բաւական անցել էր, երբ Սամուէլի բոլորովին յոգնած ասպահումբը հասաւ գոգաւոր նուամատոյցին, որտեղից պէտք էր անցնել Աղթամար կղզին: Այն ջերմ յոյսերը, այն ըղձալի փափագները, որ մղում էին երիտասարդին դէպի այդ կղզին, իսկոյն տխրութեան փոխուեցան, երբ նկատեց նա, որ նաւամատոյցի մօտ՝ ոչ միայն մարդիկ չը կային, կրակը անարգել կերպով ճարակում էր գեղեցիկ շինուածքները, և ոչ ոք չը կար, որ նրա յանդգնութեան առաջը առնէր:

Ամբողջ ասպահումբը ոչ սակաւ խռովութեան մէջ ընկաւ: Այդ երեւոյթը տեսնելուց յետոյ, ամէնքը լցուեցան սաստիկ բարկութեամբ: Պատանի Արտաւազդի մտաղուարթ դէմքն անգամ ծածկուեցաւ խորին տխրութեամբ: Բայց Սամուէլի մէջ սիրտ չէր մնացել:

Մինչ այդ չփոթութեան մէջ էին, հանուից երեւաց մի մարդ: Սամուէլը փոքր ինչ ոգի առեց: Դուռն մի մարդ գտնուեցաւ: Նա ուղիղ մօտենում էր խումբին: Թեթեւ կերպով զինուած էր նա. ձեռքում կրում էր երկար նիզակը, գօտի մէջ խրած ունէր կարճ դաշոյնը, իսկ մէջքին կապել էր լայն վանդը, որ գամած էր երկաթեայ հեղոյսներով: Երբ բոլորովին մերձեցաւ նա, արեւակեղ դէմքը դարձրեց դէպի խումբը, երեւի, սեռնելու համար, թէ ո՛վքեր են, յետոյ նիզակի ծայրը ցցեց դետնին, յենուեցաւ նրա վրայ, և կանգնեց ուղիղ Սամուէլի առջեւ: Երիտասարդ իշխանը զարմացաւ. նա չէր հաւատում իւր աչքերին:

— Այդ դո՞ւ ես, Մալիսա,— հարցրեց նա յուզուած ձայնով:

Եկուորը նրա դիւզացին և նրա սուրբ հանդակն էր: Նա փախանակ մի խօսք ասելու, անվստահութեամբ նայեց իւր շուրջը; յետոյ գլխարկի փաթոթէ միջից հատատարդ իշխանը խնդրեց գունաթափուելու:

(Շարունակելի)

"ԱՐԵՒԵԼՔ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — ՐԱՖՖԻ

ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ (43)

ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԸ ԲԱԺԱՆՎՈՒՄ ԵՆ

Ա.

ՌՇՏՈՒՆԻՔ

Նրան կարելի էր հանդիպել ամէն քայլում և ամէն բոպէում: Թշնամին թաղնուել է կիսափուտ ծառերի փէչուկների մէջ, և իւր դարանից նետեր է արձակում: Նա օձի նման սողել է մերկարմատ ծառերի ստորին խոռոչներում, և յանկարծ յայտնուում է, նիզակը ձեռին: Նա կապկի նման մագլցում է ոստերի բարձր հիւսուածքի մէջ, և այնտեղից մահ է տարածում: Նա ատել է, միացել է հակայ ծառատարի հետ, որ նրա անմատչելի պատսպարանն է կազմում:

Կէս օր էր, երբ Սամուէլի ասպահումբը դանդաղ ընթացքով անցնում էր այդ անտառի միջով: Նրանք ճանապարհ էին ընկել գիշերով, որպէս զի, դեռ արեւը չը ծագած, դուրս գան անտառից, և միւս անգամ չը հանդիպեն դարանամուտների: Մի խումբ ձիաւորներ գնում էին առաջ, բաւական հեռաւորութեան վրայ, ճանապարհը հետազօտելու համար: Նրա մի կողմում իւր ձին քշում էր պատանի Արտաւազդը: Իսկ ետեւից գալիս էին ծերունի Արբակը, Գուսիկը և մի քանի թիկնապահներ: Ցոգնած էին թէ ձիաները և թէ ձիաւորները: Բայց դարձեալ մի տեղ իջնելու և հանգստանալու պէտքը չէին զգում, որովհետեւ չտապում էին շուտով դուրս գալ անտառից:

Սամուէլը դարձաւ դէպի ծերունի Արբակը, հարցնելով.

— Դեռ ուս երկա՞ր պէտք է գնանք:

— Եթէ վարչիկները դարձեալ ճանապարհը չը կորեն, շուտով դուրս կը գանք անտառից,—պատասխանեց ծերունին իւր սովորական սառնասրտութեամբ:

«Վարչիկներ» կոչում էր նա ուղտունցիներին, որ թէ նուազական և թէ նաւթատական անուն էր:

— Այդ սարի միւս կողմում վերջանում է անտառը,— աւելացրեց ծերունին:

Պատասխանը գոհացրեց Սամուէլին, բայց գրգռեց պատանի Արտաւազդի անհանգստութիւնը:

— Ո՞ր սարի միւս կողմում,—հարցրեց նա զայրացած ձայնով:—Ես ոչ մի սար չեմ տեսնում:

Ծերունին ոչինչ չը պատասխանեց: Նա անվստահ աչքերով չարունակեց նայել իւր շուրջը: Նրա մտայոյզ դէմքը արտայայտում էր փորձուած մարդու վիրաւորուած ինքնասիրութիւնը, և ծերունու անհամբերութիւնը, որ գործ ունէր մանուկների հետ: «Ո՞ր սատանան մոլորեցրեց մեզ, մտածում էր նա, ինչն էր սպրդում անպատճառ այդ անիծուած երկրով անցնել... միթէ ուրիշ ճանապարհ չը կար... Բայց ինձ չը լսեցին... և իրանք տուժեցին»...

Նեղ ճանապարհը, որով գնում էին նրանք, երբեմն կասկում էր պատնէշի նման ամրարաւներով: Ծառերը կտրել և անպէս, առանց ճիւղակտոր անելու, դնելել էին ճանապարհի վրայ: Սամուէլի ասպահումբը մեծ դժուարութեամբ կարողանում էր անցնել այդ տեղերից:

Ինչ որ կատարուել էր այդ կողմերում: Շրջակայքը իրանց ընտանի դրութեան մէջ չէին: Այդ լցնում էր Սամուէլի սիրտը մթին տարակուսանքներով, որ հետզհետէ աճելով, վհատութեան կերպարանք էին ստանում: «Գոնէ մի մարդ երեւնար, մտածում էր նա, գոնէ մի հարցուփորձ անէի»...

— Ոչ ոք չէ՛ երեւում... խօսեց նա ինքնիրան:

— Կամենո՞ւմ ես մարդ տեսնել,— հարցրեց ծերունին իւր սովորական բարեսիրտ ժպիտով:— Բաւական է վարչիկների եղանակով միանգամ աղաղակել՝ «հա՛յ—հո՛ւյ», և կը տեսնես, որ քո ձայնը կրկնուցան հազարաւոր բերաններում, և անցաւ հեռու և հեռու, մինչեւ անտառի խորքերը... Այդ ժամանակ գեանի տակից, ժայռերի խոռոչներից, մացառների միջից, դուրս կը հոսէ վայրենի բազմութիւնը... Այդ մարդիկը ատամնայի նման ամէն տեղ կան, բայց ոչ մի տեղ չեն երեւում:

Արբակի դիտաղութիւնը սխալ չէր: Ընձակայ լեռան կիրճերից ապառաժում, անհաւասար զառիվայրներից ազատուելց յետոյ, անտառը սկսեց հեռդհեռ մանրանալ: Վերեւում բացուեցաւ կապտագոյն երկինքը, իսկ ներքեւում—Աղթամարայ ծովակի մոգ-մանրակագոյն հայելին: Այժմ շրջակայ բլուրները ծածկուած էին կարճաճառակ թուփերով, որ աճել և կանաչազարդ գորգի նման հիւսուել էին ճոխ բուսականութեան հետ:

Կէսօրից բաւական անցել էր, երբ Սամուէլի բոլորովին յոգնած ասպահումբը հասաւ գոգաւոր նուամատոյցին, որտեղից պէտք էր անցնել Աղթամար կղզին: Այն ջերմ յոյսերը, այն ըղձալի փափագները, որ մղում էին երիտասարդին դէպի այդ կղզին, իսկ

գեղէ գեղ, գաւառէ գաւառ, ու կը մատնուին հոգեբարկում թշուառութեան, որ կը քաղէ չատերուն արիւը և տառապութիւնը։

Թշուառութենէ թշուառութիւն կը ծնի ու կարօտութենէ կարօտութիւն։ Անբաղդ Տարօնոյ մէջ թշուառութեանց կարօտութիւնը և կարօտութեանց կարօտութիւնը կայ։ Լծւոր կայ՝ լուծ չկայ, մշակ կայ՝ սերմ չկայ։ Ոչ աղ, ոչ մատաղ։ Դարեւոր թմբերը աւեր ու պոմ, հնապեսական տունը խաւսն ու խաղ։

Ու կոչ մը ալ, սիրելի Երուանդ։

ԴՆԴԱՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ՝ ՀԱՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԱՐԳՈՅ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ

Շարունակ կը գրէք թէ ազատութիւն եղած է, Հայ և Թուրք եղբայրացած են. իրա՞ւ է. կը խնդրեմ, ի՞նչ ունիք դաւառացիներուս հետ. բոլորդ միաբանած՝ ինչո՞ւ երդալով կը լեցնէք հիմա ձեր թերթերը, դրգռելով ազատատեաց խուժանի մը ապառնալիքն ու արհամարհանքը մեզի պէս տկարներու դէմ։ Բաներորդ դարու մէջ մի գուցէ Սահմանադրութիւնը, Եղբայրութիւնը և Ազատութիւնը ձեռք բերելու համար միայն խօսքեր բաւական կը սեպուին. գործնական միջոցներ պէտք չեն։ Ի՞նչ ունիք մեզի հետ. ինչո՞ւ կը խաբէք մեր անկեղծութիւնն ու միամտութիւնը, չարաչար գործածելով զայն։ Մեր հորիզոնի պայծառութիւնը ինչո՞ւ աղաւաղեցիք ձեր ազատաշունչ հրատարակութիւններով, և ինչո՞ւ պատճառ եղաք որ 94ի արհաւրանքից ու բօթաբեր տխրերը գան կուտակուիլ մեր գլխուն վերեւ, սպառնալից գոռումներով դանդաղելով մեր սիրտերը։ Ա՜հ, եթէ ճշմարիտ կը խօսին ձեր թերթերը, ո՞ւր է գործը, ո՞ւր հարուածը՝ պատժելու համար չարագործները, խառնակիչները, ո՞ւր է Սահմանադրութեան անուշ ու կենսունակ արիւը՝ պակիկ մը ալ մեզ լուսաւորելու համար։ Այն ինչ խիղաճ ու ոգեւորիչ տեղեկութիւններ էր որ կը հաղորդէիք մեզ հեւ ի հեւ.— Սպարապետը ձերբակալուեցաւ, զաղտնի Իզմէլը փախաւ, այն ինչ փաշան հարցաքննուեցաւ ևայլն։ Աստուած իմ, քիչ կը մնայ մենք մեր խելքէն կլլենք։ Գործիչները — ներողամիտ եղէք եթէ ըսեմ, եթէ կան — իրենց տեղերը գրաւելով բաւական՞ն սեղան։ Ձեռք բերուած Ազատութեան ընձեռած շնորհը, խմնդը ձեզի միայն յատկացուած է վայելելու. մենք՝ դաւառացիներս բաժին չունինք։ Տիգրանակերտցիներս խորի եղբայրնե՞ր ենք։ Տիգրիսը գատապարտուած է արդեօք արիւն հոսելու։ Ձեր թերթերու հրատարակութիւններէն առաջ, քիչ չատ մտիկ կ'ընէինք մեր ձայնին՝ երբ դիմում ընէինք կառավարութեան, բայց հիմա, չնորհիւ Սահմանադրութեան և Ազատութեան, անտարբեր դիրք մը բռնած է՝ «պէն գարդչամ»։ ցաւա և յուսահատեցուցիչ պատասխանը նետելով իրեն դիմում ընողին երեսին։ Եթէ ատոյգ ձեր տեղեկութիւնները, հոս ինչո՞ւ հապա ա՛յնքան սենեքար պաշտօնեաներ կը չարունակեն դեռ իրենց հաչուեւարդարումները։ հաւատացէք որ հիմա պաշտօնեայ կը ճանչնամ որ 3—4 հազար ոսկի կալուած ունի, մինչդեռ իր պաշտօնավարութեան չրջանը հազիւ 4—5 տարի կ'ընէ, 300—400 դրուշ ամսականով. կը վիտան սասնկները. ասոնց գործի գլուխ մնալը օրինաւո՞ր է ձեր ներփոխած Ազատութեան համաձայն. եթէ այո՝ ինչ են ուրեմն ձեր հաչուումները, և եթէ ոչ՝ ո՞վ պիտի մաքրէ կառավարութիւնը այս տղրունկներէն, որոնք ժողովուրդին քսակը ծծելէ վերջ՝ անարիւն կը դարձնեն նաև Պետութիւնը։ Ինչպէս կը գրէք՝ կեդրոնը մաքրուեցաւ, նոր վարչութիւն մը գործերը կը վարէ, լա՛ւ, փա՛ռք Տիրոջ, բայց գաւառը ե՞րբ պիտի մաքրուի նախորդ rեժիմի ազգալի՝ որդերէն։ Դուք Ձեր վայելած երջանկութեան արբչանքին մէջ՝ եղբայրութիւն կը քարոզէք, հոս Իպրահիմ փաշա մը սպաննելու կամ ձերբակալելու պատրուակով՝ անպատմելի խժդժութիւններ և կսկծեցուցիչ իրողութիւններ կը կատարուին։ Եղբայրութի՞ւն է երբ 200է աւելի գիւղեր աւերակ կը դառնան. արդարութի՞ւն է երբ 13—14 տարեկան կոյսեր չարաչարք լկտիութիւնոսակ հոգիներն կ'ամանդեն, կիներ կը բռնադատուին ու կ'տաւանդուին։ Անկարելի պիտի ըլլար նկարագրել ազեկարը՝ քամիների իրողութիւնները որոնք չարթնան մը մէջ՝ աւերակ դարձուցին այդ խեղճ քիւրտերուն ընակարանները, նիւթապէս և բարոյապէս. Իպրահիմ փաշան այս օրինակ անգթութիւն մը գործած չունէր ընա իր կեանքի ընթացքին մէջ. 94ի պատմական կոտորածը անչուք կը մնայ բաղդատմամբ սարը։ Հիմա տեղը չէ՞ հարցնելու թէ ո՞ւր Ձեր թերթերուն բովանդակութիւնները և ո՞ւր այն անկարկից ու խուլ անտարբերութիւնը, որով անտէր ու անպատասխանատու կը մնան բոլոր գործածածները։ Ո՞ւր է Ազատութիւնը, զոր այնքան խորին պաշտամով մը կը քարոզէք. ինչո՞ւ չի գար ան, երբ գաւառակները քիւրտ հրոսակներու յարձակումները կը կրեն ա՛յնքան դառն, ա՛յնքան մահացուօրէն։ Վիրտնէէր աւերակ եղաւ, լմնցաւ իր չրջակայքով. Ֆարիսին ան ու դպի մէջ կը ծիպ. դեռ երկի Ֆարիսէն տեղւոյս Առաջնորդարանը քաշուած հեռագիր մը կը գտնէր արիւնկզակ Ջիւրտերու յարձակիչը Կուստէճանս գիւղին վրայ, ուր յայոդած են սպաննել Ֆարսիին Ուսէեան անուն երիտասարդ մը՝ ծայրայեղ յուսահատ ու օղնութեան կարօտ վիճակի մէջ թողով բոլոր չրջակայքը։ Ո՞ւր է Եղբայրութիւնը, ո՞ւր է Հաւասարութիւնը, երբ հոս, քաղաքին մէջն իսկ, օրը երկուքնք մը կ'անցընենք.— «Սպասեցէ՛ք, քանի մը օր վերջ պիտի տեսնէք թէ ի՞նչ պիտի բնենք ձեզ»։ Ահա Տիրանակերտցի մեր թուրք եղբայրներուն դրեթէ ամբողջին սէրն ու համակրանքը մեր մասին։ Անցեալ օր հայ մը կը փափաքի ձի մը առնել. կը զարմանայ երբ կը տեսնէ թուրքի մը մտնելը և ըսելը.— «Դուն ա՛ռ, ես զանիկա տունէդ պիտի քաշեմ, տանիմ»... Զկայ օր մը որ առանց նախատինք, սպառնանք ընդունած ըլլալու՝ տունէներիս երթանք։ Ու այս ամէնուն վրայ զարմանք կ'ազդեն մեզ Աբեւելի թղթակցին տեղեկատուութիւնները. իր սենեակին մէջ քաշուած տխուր մենամարդի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ մեր վրայ այս թղթակիցը, երբ կը գրէ. «Ցնծութիւնը անպատմելի է քաղաքիս մէջ։ Թուրքերը խումբ խումբ կուգան մեր եկեղեցիները, վարժարանները, Առաջնորդարանը... եղբայր, ընկեր, անբաժան բարեկամ կը կոչեն մեզ. իսկ չրջակայ գիւղերու մէջ ոգեւորութիւնը ա՛լ աւելի է. չարերը վերցան, ամէնէ վերջը հայ և թուրք եղբայր են մեր նահանգին մէջ, ինչպէս ամէն տեղ օսմ. երկրին մէջ։ Դինի կը խմենք անդադար ազատութեան սիրոյն։ Բայց պէտք է հաւատաք թէ գիտէն աւելի հանրային ուրախութեամբ արբեցած ենք և կասարեալ գինոցան»։ Կեցցէ՛ գինովութիւն, կեցցէ՛ զեղգեկութիւն։ Ցնծութեան մէջ է քաղաքը երբ օրական քսան և աւելի անգամ Ազատութեան և զայն ուղղի ու պաշտպանողի հաչէին հայհոյանքներ կը լսէ. Թուրքերը խումբ խումբ մեր եկեղեցիները գա՛լ ըսել է երբ Սելանիկէն եկող երկու հոգիներ՝ մզկիթներու մէջ ընդունելութիւն չգտնելով՝ քանի մը ազատական Թուրքերու ընկերակցութեամբ Հայ եկեղեցիին մէջ կ'ուզեն յայտնել իրենց խօսելու տենչն ու փափաքը. այդ այցելողները ցարդ կրցած են ծանաւութիւն մը ընել երկրի անդորրութեան պահպանման համար. եղբայր, անբաժան բարեկամ կը կոչեն մեզ՝ երբ կ'ըսեն քանի մը օր վերջ տես ինչ պիտի ըլլայ. խաղաղ են չրջակայ գիւղերն ու գաւառակները, երբ օրը օրին, որտեղեակ կը ըլլանն իրենց աղեկատու լուրերով։ Պիտի խնդրէի այդ թղթակցէն, որ յանուն ժողովուրդի արդար իրաւունքին, ինք իր գինին խմելով զբաղի, պայմանու ատոմճան, և հասարակաց իրաւունքն ու պահանջումը չկոխտատ իր գինովի դանդաչող ոտքերով։ Իրողութիւնը սա է, գաւառներու վիճակը խիստ տխուր է, և դայն, չարամտութեամբ կամ անմտութեամբ, խեղաթիւրելով ներկայացնելու պէտք չկայ։ Նեղ վիճակի մէջ ենք և օգնութեան կը կարօտինք։ Սակայն ո՞վ պիտի դարմանէ այս ամէնքը, տեսք խմբագիրք. եթէ ձեր փառասէր Եղբայրութիւնն ու Ազատութիւնը իրական է, եթէ կայ, դոյութիւն ունի գործող մարմին մը, կը խնդրենք, յանուն Եղբայրութեան, հրաւէր տուէք այդ մարմնոյն կարուկ և գործնական ձեռնարկներ ընելու. մի՞ թողուք որ անդամ մը ալ զաղիր անցեալին երանի տանք։ Բարբարութիւնները երթալով ձգտեալ հանգամանք մը կը ստանան. նորեկ կուսակալը առաջքը առնելու. ոչ է ցոյց չրրատակուին։ Ազատութիւնը, Եղբայրութիւնը Վանայ, Մշոյ, Բաղէշի, Տիգրանակերտի պէս գաւառներու իրաւունքն է, հոգեւարքի չգաղդութիւններու մէջ ա՛յնքան տուայտող այդ գաւառներու ժողովուրդի՞ն աւելի պէտք են։ Եւ սակայն ե՞րբ, ո՞վ պիտի տայ զմենք մեզ։ միայն խօսքերու պէտք չունինք, կշռացած ենք ա՛նոնցմէ...։

ՏԻԳՐԻՍ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՈՖԻԱ, 2 Նոյեմ.—Սպարանիէն, այսօր, սկսաւ վիճաբանել գանճառին տրուելիք պատասխան-ուղերձին վերաբերեալ ծրագրին վրայ։ Ուղերձը հաւանութիւն կը յայտնէ անկախութեան հռչակման, որուն կարօտը կը քաշէր ժողովուրդը 500 տարիէ է վեր և զոր պետական չարները ու սրժանապատութիւնը տիպողական դարձուցած էին։ Ֆէրտինանտ թագաւորը, կը յարէ ուղերձը, իրապրծելով այդ խէալը, ժողովրդեան անհանգիստներէն և կամքին հաճանչ գործած է։ Նաեւ ուղերձին մէջ բսուած է. «Կառավարութիւնը իրեն վերապահելով Բուլգարիի երկթուղիներու գծին շահագործումը, իր պարքը կատարած եղաւ, պետական չահերէ առաջնորդուած։» Ուղերձին վերջը յայտարարած է թէ Ելեսի. ժողովը խոստովանելով արդի քաղաքական դէպքերուն լուրջ հանգամանքը, կառավարութեան ուժ պիտի տայ իր գործերուն մէջ։ Ուղերձի ծրագրին վերաբերութիւն ասեն, որ գանճառին մէկ ընդարձակ մեկնութիւնն է, առաջին բանասոս և նախկին նախարարապետ Պ. Տանեվ սկզբունքով համամտութիւն յայտնեց անկախութեան հռչակման, ինչպէս նաեւ երկթուղիներու խնդրոյն մէջ կառավարութեան հետեւած քաղաքականութեան։ Սակայն բանասոսը յարեց թէ չէր կրնար համակարծիք դանուիլ ո՛չ երկաթուղի գիծը գրաւելու եղանակին, և ո՛չ ալ անկախութեան հռչակման կերպին ու ընտրուած ժամանակին վրայ, նկատելով որ Պուլկարիա կրնար կորսնցնել տերութեանց բարեացակամ համակրութիւնները։ Ընդհանառաք, Պուլկարիա, պէտք է սերտ մերձեցման կռուան մը պատրաստէր Ժէօն-Թուրքերուն հետ։ Առով հանդերձ, բանասոսը յայտնեց որ տերութիւնները, գլխաւորաբար Ռուսիա, չպիտի մերժեն անկախութիւնը ճանչնալ։

«Երբէկ գիշեր Զէրքէսքէօյի չրջակայքը Դուշ Պաչը կամուրջին վրայ իրար պատակ սպասող թնդանօթաձիգ զինուորի մը վրայ անծանօթ անձեր զենք արձակելով յարձակում կատարեցին։ Զորս կողմէ լսուելու, առանց դէպքի մը պատճառ արուելու առաջքը առնուեցաւ, բայց գիշերուան ժամ 4ին վերոգրեալ անծանօթ անձերը Զէրքէսքէօյի կայարանին մօտը գտնուած բլուրին վրայ կլլելով մէկ քառորդ ժամու չափ կրակ ըրին թէ՛ կայարանին և թէ թնդանօթաձիգներու պահականոցին վրայ։ Զէրքէսքէօյի թնդանօթաձիգ զինուորներուն, թատրքէօյէն զրկուած թնդանօթաձիգ զինուորներուն և Բ. զօրաբանակէն զրկուած հետեւակներու կողմէ փոխադարձաբար պատասխանուելով, անծանօթ անձերը հարկադրուեցան հեռանալ իրենց դիրքէն։ Բաւական ատեն թէեւ հաւաձում կատարուեցաւ, սակայն ատոնց խակութիւնը կարելի չեղաւ հաստատել։ Գոհութիւն Աստուծոյ մարդու կորուստ չպատահեցաւ։»

— Երէկ լուր եկաւ թէ պուլկար հրոսակներ մը առջի գիշերը փորձեր է օգը հանել Զէրքէսքէօյի երկթուղիի կամուրջը, սակայն օսմ. զինուորները արդիւեր են։ Այդ պատճառով եւրոպական կառավարութիւնը երկու ուչ ժամուներ է կ. Պոլիս. իրողութիւնը, սակայն այդպէս չէ, ինչպէս կ'երեւայ Օսմ. Բոմիդէն վերարձրեալ հեռագրէն։ Եւրոպական կառավարութիւնն ալ Պուլկարի մէջ Սելանիկի կառավարութիւնը ապասելուն համար ուշացեր է։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Կ. Պոլսէն հետեւեալը կը հեռագրէ Թանի թղթակիցը ուրբաթ օրուան թուականով.— «Երիտասարդ-Թուրքերը եռակցան կայս. անձնապան զօրքերուն տեղ Սելանիկէն բերուած զինուորները դնելու դաղափարէն, վասն զի Սուլթանը գիտցաւ որ անձնապան զինուորները քաղաքականութեամբ չեն զաղրիր, այլ իրենց պարտականութիւնը միայն կատարելով կը բանականան, մինչդեռ Մակեդոնիայի զինուորները, աւելի յեղափոխական դաղափարներ ունենալով, կրնայ ըլլալ որ տաղտուկ մը պատճառեն»։ Բոմիդէն հանակերպեցաւ այդ պատճառաբանութեան և չընդունեց, քանի որ Սուլթանը բազմաթիւ ապացոյցները տուած է Սահմանադրութեան մասին անկեղծ ըլլալուն. նաեւ Վեհապետը իր գոհունակութիւնը յայտնած է՝ Վասիֆի մէջ պալատան առջեւ երկու մարտանոց կենալուն համար։ Բոմիդէն նաեւ որոշած է չընդունել երկու յեսաղիմանեներու մտնուան պատժոյն գործադրութեանը համար, որոնք մտնուան դատապարտուած են. մինչդամայն յայտարարած է որ մինչեւ Խորհրդարանին գումարումը պիտի չեռնարկէ հիմնական դահլիճին փոփոխութիւնը։»

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պուլկարիոյ մասին պատրաստուած վիճակագրութիւնէ մը կ'երեւայ թէ պուլկարոհոտոքներու թիւն է 2,928,651, իսկ լաւ՝ 643,300, յոյն՝ 65,635, հրեա՝ 33,569, կաթոլիկ՝ 28,568, հայ՝ 14,581 և բողոքական՝ 4,524։

—Ներքին գործոց նախարարութիւնը նկատողութեան առնելով Մուշէն Արեւելքի և Սասունի ուղղուած ընդարձակ հեռագիրը, որ երէկ հրատարակեցինք, հեռագրեր է Վանայ կուսակալութեան կէտ առ կէտ քննել և արդիւնքը փութով տեղեկագրել։

—Թաշ Դըշլայի միջադէպին համար ձերբակալուած զինուորները պիտի դատուին իրենց պատկանած զօրախմբին զինուորական ատեանին առջեւ։ Ցեղոյ խնդիրը պիտի յանձնուի պատերազմական նախարարութեան դատական ճիւղին։

—Դավարայի մէջ հոկտ. 15/28ին Պ. Հէրցոկի ծխախոտի մթերանոցներէն հրդեհ ծագելով, երեք խոշոր շէնքեր այրեր են։ Եղած նիւթական վնասը 27,000 ոսկի է, սակայն ապրանքները ապահովագրուած են։ Այդ երեք շէնքերուն մէջ 100,000 օքա ծխախոտ կար։ Հրդեհը անհոգութեան հետեւանք էր։

—Բաղաքապետութիւնը որոշեց Կ. Պոլսոյ կառքերուն համար կանոնաւոր սակագոյն մը պատրաստել։

—Նաղիբ Սուրուրի, առջի օրը, Հայոց Պաչպէն չոգեկառքով ճամբայ ելաւ դէպի իր ծննդավայրը՝ Իպրահիմ։

—Պէշիքթաշի նամակատան մէջ հեռագրական գործիք մը դրուելով, առջի օրուընէ հաղորդակցութեանց ձեռնարկուեցաւ։

— Կալուածական սեպհականութեանց իրաւունքը ապահովելու և գործողութիւնները դիւրացնելու համար պատրաստուած կանոնագիրը պիտի ներկայացուի Երեսի. Ժողովին։

—Ցառաջիկայ կիրակի պիտի դատուի Ահմէտ Համոսի անուն այն անձը, որ Թիֆլիսի մզկիթին մէջ քարոզիչ Խալիլ էֆ.ն սնարգած էր։

—Ֆիրմատ յանձնարարուած հեռաձայնի գործիքները մինչեւ երեք շաբաթ Կ. Պոլիս բերուելով, պիտի հաստատուին բոլոր նամակատանց մէջ։

—Նուրայի Իւմմէդ կ'իմանայ թէ Կ. Պոլսոյ նախնական դատարանին ընդհանուր դատախազը, իրեն հաղորդուած տեղեկութեան մը վրայ, դատ բացեր է Իզմիտի նախորդ կառավարիչ Բեազիմ էֆ.ի դէմ, անիրաւութեամբ մարդ բանտարկած և կաշառակերութիւն ընդունելուն համար։ Խնդիրը յանձնուած է հարցաքննիչ դատաւորին։

—Տէրսիմեան Պաշտօնաթերթը՝ Թազիմիմ Վազայի կ'ըսէ թէ սխալ է այն լուրը որուն համաձայն Ամասիոյի մէջ Հայերը ահաբեկած ըլլան, անդորրութիւնը խանգարուած ըլլալուն հետեւանքով։ Նոյն լրագիրը կը յարէ թէ այդ տեսակ վիճակ մը թէեւ գոյութիւն չունի, բայց ոնրէն հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուած են։ Հալէպի կուսակալութիւնը հեռագրեր է Ամասիոյի գաստագամին՝ նահանգին կեդրոնը զրկել այդ կարգի վերադարձիչ լուրերու։ պատճառ եղող մէկ քանի հոգիներ՝ քննութեան ենթարկուելու համար։ Զինուորական իշխանութեանց կողմէ ալ հարկ եղած վերջոյը եղած է նոյն տեղը։

—Կ. Պոլսոյ ներքին ապրանքներու սպառումը տարածելու համար ընկերութիւն մը կազմուած է՝ հինգ գլխոն ոսկիոց երկու հարիւր բաժիններով, որոնց թիւը ապագային պիտի աւելնայ։

—Դ. զօրաբանակէն չորս վաշտեր ալ Կ. Պոլիս պիտի բերուին։

—Ֆրանֆիֆուրդեր Զայդուանկ կ'ըսէ թէ Կ. Պոլսոյ չրջանակներուն մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը տրուի այն լուրին, որուն համաձայն Ռուսիոյ ծովային նախարարը Սեւ ծովի նաւահանգիստները պիտի այցելէ։ Կ'ըսուի թէ ռուսական այդ նաւահանգիստներուն մէջ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ և ատոր պատճառը յայտնի չըլլար։

—Սկիւտարի մէջ իմամի փոխանորդ Ապահիլդաէր, Հոճա Հիւսէյին, Հաֆըզ Ահմէտ եւայլն, գիշեր մը, անզորրութիւնը խանգարելու նպատակով, փողոց ելած, Գարամէկոզ կոչուող սրճարաններուն ապակիները կոտրատած էին։ Ատոնց նախնական քննութեան վերաբերեալ տեղեկագիրները ամբաստանիչ տեսեռնին յանձնուեցան։

—Շիլէէն (Սեւ ծով) կը հեռագրեն տեղական թերթի մը թէ Բէֆքիլիի ու Աղվէի բացերը երկու չոգենաւեր երեկոյեան լուսաբանութիւններով եղերքը քներ են երկու գիշեր. նոյն վիճակին մէջ չոգենաւ մը ալ Շիլէի բացերը տեսնուեր է։ Հեռագիրը ծովային նախարարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այդ մասին։

—Ներքին գործոց նախարար Հաֆզը պէյ, առջի օրը իր պաշտօնատեղին գացած չըլլալով, զրոյց եկաւ թէ հրաժարած է, բայց չհաստատուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ Հաֆզը պէյ իր տանը մէջ կանոնագրի մը խմբագրութիւնը զբաղած է։

—Զանազան չրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ, կը յայտարարէ Եհնի Կազէթա, ընտրութեանց խնդրոյն համար Ցունաց և ուրիշ տարրերու միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնները արդիւնք են յունարէնի հմուտ և Պարտիարքարանի գործերով շատ զբաղած նախկին նախարարներէն մէկին թելադրութեանց։

—Անցեալները սեղանաւոր Պ. Ռալլիի տունը տրուած հացկերոյթի մը միջոցին, կ'ըսէ Եհնի Կազէթա, նախկին Մեծ-Վարքոս Թէբիտ փաշա յունարէն բանախօսութիւն մը ընելով, ընտրական խնդիրներու վրայ խօսեր և ըսեր է թէ երկրին մէջ ռէֆաքտորի հաստատութիւնները տակաւին գոյութիւն ունին։

—Կը հերքուի այն լուրը թէ Դ. զօրաբանակին հրամանատար Ապտուլլահ փաշա հրաժարած ըլլայ։

—Կ. Պոլսէն կը հեռագրեն վիեննական թերթերուն թէ Անգլիոյ թագաւորին որդին՝ Կալլէսի իշխանը Կ. Պոլիս պիտի այցելէ։

—Բ. Զօրաբանէն փաշա մը՝ 1150 հոգիէ բաղկացած, երէկ իրիկուն դէպի Ճիստէ ճամբայ ելաւ Թանթալիզատէի ենիֆարկ չոգենաւով, որ 2400 ոսկիի վարձուած է։

—Օսմ. Միութեան և Յառաջդիմութեան Բոմիդէն մտադիր է հինգ հազար հոգինոց քաղաքական զինուորներու խումբեր կազմել՝ Երեսի. Ժողովին բացման առնն անոր պահպանութեանը ծառայելու և երկրին անզորրութիւնը պահպանելու մասին ոստիկանութեան աջակցելու համար։ Այդ զինուորները կարգով պիտի ծառայեն և ցորեկները պիտի կենան իրենց անձնական գործերովը զբաղիլ։

—Թանին բսած էր որ Ցունաց Պատրիարքին կողմէ Բ. Դրան ու դեսպաններուն տրուած յիշատակագիրը ընդունելութեանց կը վերաբերի, սակայն Իպտամկ՝ըսէ թէ նոյն յիշատակագիրը, որ Ցունաց Պատրիարքարանին պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած է, կը վերաբերի Պուլկարիոյ ու Արեւելեան Բումելիի յունական եկեղեցիներուն ու վարժարաններուն և այդ տեղերէն զաղթող Ցունաց ինչքերու խնդիրներուն։

—Կիսմիսիկէնէն կը գրեն Լա Թիւրքիի թէ Սահմանադրութեան դէմ խօսող Հոճայի մը պատժուելուն առթիւ, իմամները մզկիթներու պատուած նուիրական դրօշները դուրս հանելով, տասը հազար խալմեներ հաւաքեր են։ Ատոնք թաղապետութեան պաշտօնարանին առջեւ կերթալով, աղմկալից կերպով բողոքեր են ընտրութեանց ապօրինաւորութեանը դէմ։ Ցետոյ պաշտօնարանէն ներս մտեր, զինուորական հրամանատարը բռներ ու անգրագիտ ղանակոցներ են. նաեւ պահանջեր են կառավարիչին և Սահմանադրութենէն յետոյ անուանուած 89 պաշտօնեաներու պաշտօնանկութիւնը։ Իտիրնէէն հեռագրով վաչա մը ուղուած է, վասն զի Կիսմիլճիմէի մէջ յուզում կը տիրէ։ Նորէն ցոյցեր կը պատրաստուին։

—Առեւտրական և հանրօգուտ չինութեանց նախարարութիւնը կ'առաջարկէ Ռուսոթայէն մինչեւ Մուրատլը երկաթուղի մը չինել՝ քառասուն քիլոմէթը երկայնութեան վրայ։ Աշխատութիւնները փէյ ատենէն պիտի սկսին։ Պիտի գործածուին այն զինուորները որոնք Հիճազի երկաթուղին չինութեանը կ'աշխատին։

—Դասքմ Փաչայի մէջ Իսմա անուն Թրքուհի մը ձերբակալուեցաւ, որ դաշոյն մը ճօճելով փողոցները կը պտտէր և «Քրիստոնեաները պիտի սպաննեմ» կը պոռար. բայց նախ Իհսան անուն խլամ տղու մը սրունքը վիրաւորեց։ Իսկոյն ձերբակալուելով ոստիկանութեան պահակատունը տարուեցաւ, ուր բժիշկի մը կողմէ քննուելով հաստատուեցաւ թէ մտային խանգարման ենթակայ է։

—Եւմատան գանձը մտերս միջոցներ ձեռք պիտի առնէ՝ 30—35 միլիոն ֆր.ի մատանկի փոխառութիւն մը կատարելու համար։ Այդ գումարը պիտի հաստատուի նոր փոխառութեամբ մը զոր Օսմ. Պանքան պիտի տայ՝ Տոյչէ Պանքի և անգլիական սէնտիքայի մը մասնակցութեամբ։

—Համիտպաշա Թորփիլանաը, երէկ, Ոսկեղջիւրէն դուրս եկաւ։

—Մոլային նախարարութիւնը երկու ծրագիր պատրաստեց Դարաքէօյի կամուրջին նուազուրդով վերաշինութեանը համար։

—Երէկ ժամ 6ին հրդեհ ծագեցաւ Ճիսպիլի մէջ և Շէրիֆի փաչայի սեպհական տուն մը այրեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆԹՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ռազմիկի մէջ կը կարդանք.— Վանէն գրուած վերջին թղթակցութիւն մը՝ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ Հայերու ունեցած յաջողութեան վերաբերմամբ յուսադրիչ տողեր կը պարունակէին.— «Առաջին ատիճանի պատուիրակային ընտրութիւնը վերջացաւ, կը գրեն մեր ընկերները. Հայերի ամբողջական ձայները Դաշնակցականներին է. նրանցմէ է նաեւ երկրագործ քիւրտ և ասորի գիւղերի ձայները. մնում են քիւրտ ազաներ և տեղւոյ Թիւրքեր։ Թիւրքերը ընդամենը 7 պատուիրակ ունին, քրդերը 30-40, հայերը 45-50։ Հայերից զատ միւսները այնքան միացեալ չեն. հայերը եթէ երկու ընտրելի ունենան, մեծագրութիւն ունին մէկը թիւրք անել։ Արմենականների և Թէրզիբաչեանականների բլոկը, որ ոչ մի յաջողութիւն չունեցաւ հայերի չրջանակում, սկսած է մտենալ քիւրտ և թիւրք յետադէմ տարրին՝ նրանց մտքերը պղտորելով։ Ընտրութիւնների առթիւ թուղթի միթինգներ, ժողովներ չա՛տ եղան և ժողովուրդը ուղղակի ցնցուեց. լեռնային գաւառներում գիւղ չի մնաց, որ պրոպագանդիստ չմտնէր։ Այն տեղեր եւս եղան չրջանային միթինգներ, ժողովրդական դեմոնստրացիաներ։ Ժողովների ժամանակ արտայայտուելն նոյն իսկ գիւղացիներ, մանաւանդ երիտասարդները, որոնք չենթարկուեցին վերջին պրովոկացիաներին։ Հայ, Թիւրք, քիւրդ, սարի գիւղացիներ ասում էին, որ մեր ձայները պիտի տանք Դաշնակցականներին որ դնան մեզ համար հող և իսկական արդարութիւն պահանջեն։» Կարմրի մէջ սակայն կառավարութիւնը զանազան մութ միջոցներով կը ձգտի ժողովուրդի դատին նուիրուած թեկնածուներու ընտրութեանն ազդելք ըլլալ, հրապարակի վրայ նետելով կարգ մը յետադիմական հոսերու անունները։ Անա՛ յէ ինչ կը գրեն այդ մասին Կարմրի մը ընկերները հոկտեմբեր 3 թուականով.— «Տիգրոյս պաշտօնաթերթին, «Էնվարը Շարգիյէի» մէջ թիւրք և հայ կանդիդատներու ցանկը կար այս չաբթու. ատոնց մէջ մեզ ծանօթ թիւրքեր կան, որոնց համար բաւական մը չունինք, բայց տխուր յուսախաբութիւն մը զգացինք հայ ընտրելիներու անուններու առթիւ։ Նշանակենք ատոնք. Շապանեան Մելքոն, Գալվաֆեան Մարտիրոս, Խէրպէկեան Զաքար, Ամերիկեան Գրիգոր, Տ. Աղարեան Կարապետ, Մադաթեան Յովսէփ և Սողիկեան Սարգիս (Սանասարեանի ուսուցիչներ)։ Մենք կառավարական չրջանակի թեկնածուներ ստիկա, քանի որ թիւրք ազգիւրէ բղխած ըլլալն անկարելի է։ Տիգրոյս հայ հասարակութիւնը չափազանց վրդովուած է կառավարութեան պաշտօնաթերթին Էնվարը Շարգիյի հրատարակած հայ երեսի. կանդիդատներու առթիւ. ամբողջ հասարակութիւնը, մէկ մարդու պէս կը ցանկան ընտրել Վարդգէսն ու Արմէն Կարօն։ Ի՛նչպէս հեգնանք մէն էր եօթն անձերու. ըստ կամս ցոյց տրուիր, որոնք ժողովրդեան համաբրումն ու համակրանքը չեն վայելեր բնաւ։ Ատոնք անցեալին մէջ ոչինչ օգտակար ծառայութիւն ցոյց տուած են։»

Տրապիզոնի մեր թղթակիցը կուսոյ հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները՝ ընտրութեանց մէջ կատարուած ապօրինութիւններու մասին. «Գիւղերում ընտրութիւնները կարգադրող և վերահսկիչ Մամանամովը եւս վարից բացարձակ ազատութիւնը։ Ընտրական չրջանակները բաժանել էին այնպէս որ՝ թէ՛ հայ և թէ յոյն տարրերը կազմեն փոքրամասնութիւն։ Ինչ ասած որ տեղի ունեցան այլ տեսակի աչառութիւններ եւս. օրինակ՝ սկզբում հայերի քէչներն էին հաւաքում, ատոնց դնելու համար թէ ի՞նչ ոյժ են ներկայացնում և ում են ձայն տալ, ապա կատարում էին թուրքերի քէչարկութիւնը՝ աշխատելով որ անպայման գտնէ մի քանի քէչով հայերից և յոյներից աւելի լինեն և արդէն բաւական է անցկացնելու թուրք պատուիրակին։ Հայ բացակաները քէչները —ուղարկում նամակով— չէին ընդունում, մինչդեռ թուրքերինը ընդունում էր առանց առարկութեան։ Ընտրել են բոլոր չրջականներից էլ թուրք պատուիրակներ, հայերի թեկնածուներից 15-20 ձայնի առաւելութեամբ։»

ԴՊԱՍՏԻՃ ԵՌԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ երէկ դումարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ նախագահութեամբ Տեղապահ Սրբազանին և նիստուղութեան առաջ Զիթունէն, Ակնէն, Կարնէն, Մուշէն, Վանէն, Զմշկածաձէն, Երզնկայէն, Տիվրիկէն, Արաբկիրէն, Բաբերդէն և Բաղէշէն հասած կարօտութեան գիրեր որոնք ժողովրդական զանն վիճակը կը պարզէին և տեղ տեղ ալ սովի գոյութիւնը կը հաստատէին։ Ցանձնաժողովը այս խնդիրներուն մասին պատրաստ կարգադրութիւններ ըրաւ իր մտաւոր նեղածին չափով։ Տեղապահ Սրբազանը յանձնաժողովին հաղորդեց եղած նուիրատուութիւնները Բաբերդէն, Պաղատատէն, Իզմիրէն, Ամասիայէն, Կեսարիայէն, Պանորմայէն, Աղեքսանդրիայէն, Պարտիզակէն և Մարսիլիայէն։ Ժողովը որոշեց Սամսունի Աղքատանոցի համար։ Այդ գումարը պիտի հաստատուի նոր փոխառութեամբ մը զոր Օսմ. Պանքան պիտի տայ՝ Տոյչէ Պանքի և անգլիական սէնտիքայի մը մասնակցութեամբ։

—Համիտպաշա Թորփիլանաը, երէկ, Ոսկեղջիւրէն դուրս եկաւ։

—Մոլային նախարարութիւնը երկու ծրագիր պատրաստեց Դարաքէօյի կամուրջին նուազուրդով վերաշինութեանը համար։

—Երէկ ժամ 6ին հրդեհ ծագեցաւ Ճիսպիլի մէջ և Շէրիֆի փաչայի սեպհական տուն մը այրեցաւ

տախնամին չնորհակալութեան գիր մը ուղղել իր ցոյց տուած փութաջանութեան պատճառի ու զանազան կողմերէ հասած գովեստներուն հոգալուն համար։ Նոյնպէս Մոսկուայէն հասած նպաստներու մասին տեղեկութիւններ տրուեցան ժողովին։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՑ ԱՆԴԱՄԸ.— Սասունի 94ի ապատամարտութեան քաջարի պարագլուխ Մուրատ (Համբարձում էֆ. Պոյաճեան), որ երկու ամիսէ ի վեր մայրաքաղաքս կը գտնուի, և կը պատկանի հին Հնչակեան կուսակցութեան, Թէոդոսին (Սիս) Օամ. Խորհրդարանի անդամ ընտրուած է։ Կը շնորհաւորենք ազգ. յեղափոխութեան ամենամեծ հերոսներէն Մուրատը, իրեն բնծայուած այս արժանաւոր յարգանքին ու պատիւին համար.

ՋՆՏԵՍ. **ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ** գումարուեցաւ երէկ և գլխաւորաբար զբաղեցաւ այլ և այլ հաստատութիւններու կողմէ ներկայացուած հաշիւներու քննութեամբ. ի մէջ այլոց վաւերացուց Պէօյլիքտէրէի, Պէշիքթաշի եկեղեցիներու մատակարարութեան հաշիւները։ Տնտես. Խորհուրդը ապէք առաջ իր հրաժարականը մատուցած էր թէեւ, բայց Տեղապահ Սրբազանի հրաւէրին վրայ վերստին կը շարունակէր պաշտօնը, սակայն նկատելով որ Կեդր. Վարչութիւնը ընտրուեցաւ և հաստատուեցաւ, իր հրաժարականը տուաւ վերջնականապէս։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ կողմէ կարգուած պատգամաւորութիւնը ի գլուխ ունենալով Տեղապահ Սրբազանը, երէկ Բ. Դուռը երթալով, Վարչապետին ներկայացուց այն քանաձեւը, որ արդէն ընդունուած էր Ժողովին կողմէ։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. Խաչ Թաղի Մասնախումբը, տեղւոյն քարոզիչին ձեռքով և երկրորդ անգամ ըլլալով, 150 դրուշ ղրկած է Պարիսիարքարան, ի նպաստ գաղթականներու։

*** Արմենակ էֆ. Մանուկեան երկու ծրար ֆանէլա և երկու ծրար ամերիքան, իսկ Լեւոն էֆ. Սէմերճեան 10 ծրար fապա պեզ ղրկած են Պարիսիարքարան՝ գաղթականներու անունով։

Պ. ՍԱՏԹԻՈՍ ԽԼԷԲԵԱՆ, որ Զեթունէն կարօտեալներուն համար 40 գաղ. ոսկի նուիրեց, գոնութեամբ կ'իմանանք թէ Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին նամակ մը գրելով խոստացեր է 2000 ոսկի տարամատրութեանը տակ գնել, ընդարձակ և արդիւնաբեր հող մը գնելու համար Կիլիկիոյ մէջ, այն նպատակով որ ապագային այնտեղ կեդրոնական վարժարան մը հաստատուի։ Նոյնպէս Պ. Խէբեանի քոյրը Գալֆայեան Որբանոց երթալով, փափաք յայտնած է որբուհի մը որդեգրել, և յանձնարարած է Քրիստոնէ Մայրապետին, բարեբարոյ և ուշիմ որբուհի մը պատրաստել, իր ծախքով զայն ինամելու համար, կ'ըսէ Բիւզանդիոն։

ՌԱՖԹԻՆ կը գրեն մեզ.— «Բագուի Հայոց Կուլտուրական Միութեան գեղարուեստական մասնաճիւղի առաջնորդութեամբ Յ. Ա. Բէշիանի և Ս. Արմենեանի, հոկտ. 12ի կիրակի օրը, քաղաքս ժամանեց Կարինէն։ Նոյն իրիկունը, աղջկանց վարժարանին մէջ ներկայացում մը տրուեցաւ խումբին կողմէ, հակառակ կարգ մը յետադիմականներու արգիլք հանելու փորձերուն։ Ներկայացման նիւթն էր Ռուսաստանի վիպասան-թատերագիր Ներմանզատէի «Պատիւի համար» 4 արարուածով մէկ տառը։ Ներմանզատէի այս պատկերազարդ և հրանգիչ գործը տոմային ու իրական կեանքէ առնուած է և պատչաճ է մեր միջավայրին։ Ներկայացումը յաջող անցաւ, տեղին անյարմարութեան և թատերական առարկաներու չգոյութեան հակառակ։ Թատրոնի վրայ տարբեր դաղափար իսկ չունեցող ամբոխ մը ըլլալով հանդերձ Բաքերդի ժողովուրդը, ներկայացումը կազմակերպողներու և յաղողներու աշխատողներուն ջանքը ի դուր չանցաւ։ Խումբին համար եղած նիւթական հայոյթը ինքնին գոհացուցիչ չպիտի ըլլար մեզի համար — հազիւ 9 ոսկի — սակայն այսքանն ալ գոնէ կազմակերպողներուն երեսը բոլորովին սեւ չձգեց։ Պ. Աբէլեան ընկերական մարդ և քաջ արուեստագէտ դերասան մըն է, ինչպէս նաև Պ. Արմենեան։ Խումբը ամբողջ տասնըչորս հոգիէ կը բաղկանայ, որոնց մէջ չեն պակսիր Տիկին Զապէլի, Տիկին Բուրժալեանի, Տիկին Արմենեանի և Պ. Պ. Ոսկանեանի, Բերոյեանի, Ագեանի և Սլլասվէրեանի պէս կարող և յայտնի ուժեր։ Խումբը այսօր մեկնեցաւ Բաքերդէն՝ Տրապիզոն-Սամսուն հանդիպելէ վերջ Պոլիս երթալու համար, ուր յաջող ընդունելութիւն մը պիտի գտնէ անշուշտ։ Աբէլեան-Արմենեան խումբը արժանի է ամէն քաջալերութեան և իրենց կատարած թատերական գործունէութեան քանամեակը տօնուեցաւ անցեալ տարի Կոլկասի մէջ։»

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԶՆԿԱՕ ՄԷՋ.— Մեր թղթակիցը կը գրէ.— «Նախորդ տարիներու մէջ քաղաքս ունէր չորս սրական և մէկ իգական վարժարան՝ որոնք անջատ հոգաբարձութեանց անձնական քմահաճոյքներով կը կառավարուին, Առաջնորդարանի հսկողութենէն անկախ։ Ասոր մէկէ տէրի վնասները թուել սէրէրդ պիտի ըլլայ. միայն պէտք է խոստովանիլ թէ սա կրթական միութիւնը նիւթական բաւականաչափ չան մը ձգելէ դատ ապագայ սերունդն ալ լաւ պիտի դաստիարակուի։ Ներկայիս մէջ բացուած կան չորս վարժարան, Միաց. Հոգաբարձութեան մը հսկողութեան տակ, որոնց մէկը յատկացուած է աղջկանց, իսկ միւս երեքը մանչերու՝ ծաղկոց, նախակրթարան և բարձր. վարժարան բաժանումներով։ Ընդհ. Տեսչութիւնը յանձնուած է տեղւոյն Առաջնորդ հօր։ Իսկապէս խիստ օգտակար և ուրախալի կը թուի այս «Միութիւնը» մեր քաղաքացիներուն համար։ Միայն թէ ոչ ոք իրաւունքէն զրկուելու է, ըլլա՛յ ուսուցիչ և կամ ուսանող։ Վերջերս տեսայ թէ կարգ մը խելոք մարդիկ՝ որոնց նկատումներուն ըլլորովին հակառակ կը թուի այդ Միութիւնը, օրն ի բուն կը նկրտեն եղծանել զայն. կը խնդրուի քաղաքիս Ազգայիններէ, որպէս զի միանդամ ընդ միշտ իրենց սերունդին չահերը Միութեան մէջ փնտռեն։ Ցաւալի է որ տեղիս մէջ գրեթէ ամէն տարի ուսուցիչ փոխելու գէշ սովորութիւնը անգիտակցաբար կը շարունակուի։ Լսել չեմ ուզեր որ Վեսաակարին տեղ օգտակարը բերելու չէ։ Ասով ոչ միայն կարգ մը ուսուցիչներու զրկանքներ կ'ըլլան, այլ նոյն իսկ հակամանկավարժական հանգամանք մը կուտան այս շարունակական փոփոխութիւնները մեր կրթական յարկերուն։»

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Սկիւտարի (Սարահարթի) ենթաքահանայ Բաֆֆի լարան-ընթերցարանին մէջ այս իրիկուն (Դշ.) ժամ 2½ին (Ը. Թ.), պիտի ատենախօսէ ընկեր Շաման Նաթալի։ Կը հրաւիրուին ընկերներ և համակիրներ։

ՀԱՑ ԵՒԵՂՑ. ԵՐԱՅԽՏՑԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ յառաջիկայ ուրբաթ, հոկտ. 24, ժամը 6½ին, Դուռգարա Մայրի եկեղեցւոյ ուսումնարանը, պատրաստուած կանոնագրին վերջնական ընդունելութեանը և ատորագրութեանը համար։ 2—1

ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՄԱՐԶՈՒԱՆ, 6 Հոկտ.

Սահմանադրութիւնը հռչակուելէն ի վեր գործունէութեան օրրան մը եղած է Մարզուան։ Բաղաքին երիտասարդութիւնը, որ իր զարգացումովը, դաստիարակութեամբը և գործելու ու հանրութեան օգտակար ըլլալու ունդոտ եռանդովը առաջնակարգ դիրք մը գրաւած ու գլած անցած է իր մերձակայ ու հեռաւոր բոլոր գաւառացիները։ Ան լաւ չբնան մը կը բոլորէ, գործելով, համոզելով, օգտակար, չինչ ու բարոյական ձեռնարկներու գաղափարականովը աւլցուն, ազգին յառաջդիմութեանն ու զարգացմանը նպաստող, օսմանցիութեան փառքն ու արժանիքը բարձրացնող միջոցներու կիրարկումին համար համախորհուրդ գործակցելու քաղցր ու վեհ իտէալովը խանդաւառած։ Իրենց գործելու եռանդը, իրենց ազնուութիւնը, յատակօրէն արամարանելու և խորհելու կարողութիւնը, որոշակի գծուած ծրագիրներու գոյութիւնը ա՛նքան կը նպաստեն գործին որ ան հաղիւ թէ սկսած՝ անա ժողովուրդին բուռն համակրանքին կ'արժանանայ։ Դրամարաց Մութիւնը՝ որ չորս անդամներու կողմէ հիմնուած և առաջնորդուած է՝ այսօր 200է աւելի լուրջ, զարգացումի հակամէտ և բանիմաց անդամներ ունի և բացուած ընթերցատունը իր որոշ ուղղութիւնովը ճշմարիտ ընթերցատունի մը բոլոր առանձնայատկութիւններն ու առաւելութիւնները կը կրէ իր վրայ։ Հոն այցելող մեծամեծ հիւրեր զարմանքով դիտած են անոր այնքան կարճ ժամանակուան մէջ ստացած կանոնաւորութիւնն ու կարգապահութիւնը։ Ասոր փայլուն գրականը կրնայ ըլլալ վերջերս ընթերցատուն ի նպաստ ներկայացուած «Վաթան» թատերգութիւնը, որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ ամբողջ ժողովուրդին կողմէ։

*** Ամսոյս 4ին, շաբաթ օրը, տղայ. երկսեռ վարժարաններու աշակերտներու կողմէ տրուած գրական ժողովներու բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ Ազգ. Սահակեան վարժարանի մաքոր ու փայլուն սրահին մէջ։ Երկսեռ հոծ բազմութիւն մը խռնուած էր հոն։ Դ. էֆ. Օղանեան կը նախագահէր հանդէսին, որու բացումը կատարուեցաւ վարժարանին պաշտօնական դեղեցիկ երգովը։ Օղանեան էֆ. բեմ ելնելով հանդէսին ու յետոյ Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները համառօտակի պարզելէ յետոյ իր ուշադրութիւնը դարձուց զպրոցական կեանքի վրայ։ Բաւական թէ հոն բէժիմի օրով ուսուցիչը ինքզինք դասարանին մէջն անդամ ընտարուած կը զգար և ամէն վայրկեան կառավարական անգութ խժդժութիւններուն և վայրագութիւններուն զոհ երթալու ահ ու սարսափովը տոգորուած՝ իր բոլոր բառերը կշռելով ու չափչփելով կը գործածէր։ Ցաւով կը դիտէր իր աշակերտները, որոնք թէև որոշ ազգի մը զաւակ, սակայն իրենց ազգային հին կեանքը ուսումնասիրած ըլլալէ բոլորովին հեռի, իրենց տոմային պատմութեան և նոյն իսկ գրականութեան անտեղեակ դուրս կ'ելնէին դպրոցէն իբր չբնանարտ։ Ուսուցիչը անձնուիրաբար — մասնաւորու սոսկումովը առալ — շատ շատ տոմային հաղիւ ամենափոքր սերմ մը միայն կրնար ներսնել անոնց միտքերուն մէջ, թեւաքրելով ու խրախուսելով որ ուռճացնեն զայն։ Այն ատեն ուսուցիչներ պատասխանատու չէին իրենց այս սկսեալ զանցառութեանը համար։ Նորեկ Սահմանադրութիւնն ու Ազատութիւնը ամէն ինչ տակն ու վրայ բրին, ամէն երկիւղ ու կասկած ցրուեցին և տիրող խառնիճաղանճութեան յաջորդեց անամպ արեւ մը հորիզոնին վրայ։ Մութը գոյութիւն չունի այլեւ և հոն գործողներ երեւան։ Լո՛յս, միայն լոյս պիտի տիրէ ամէն կողմ։ Զկա՛յ այլեւս հարցաքննութիւն, չկայ բռնաբարում, բանտարկութիւն, վայրագութիւն և աքսոր (*), երբ սակէդ վերջ ազատօրէն կը շարժէք թեւերնիդ բեմին վրայ, երբ անվախ կ'սթայայտէք չատ մը մեծ մարդոց անուններ։ Աներկիւղ աւանդեցէք ձեր վրայ ծանրացած բոլոր դասերը, կարելին ըրէք՝ տղան բառին ճշմարիտ առումովը դաստիարակելու համար, դրէք անոր մէջ ազգ. նկարագիր ու արժանապատուութեան զգացում։ Սակէդ վերջ ո՛չ մէկ պատճառաբանութիւն կրնայ չբնդունիլ մեզ, երբ կը թերանանք. մեր վրայ իյնող պատասխանատուութիւնը չատ ծանր է։ Պէտք է ա՛յնքան տարուան անհոգութիւնն ու ակամայ անտարբերութիւնը դարմանենք, պէտք է ամենուրեքաբար աշխատինք. հանրութիւնը չատ բան կը սպասէ մեզմէ» (Մասիսական։)։ Կարդացուեցաւ Գրիգոն Ժողովին արձանագրութիւնները։ Ցնծոյ երկսեռ աշակերտներու կողմէ, ազատ բանասացութիւններ եղան և երգեր երգուեցան։ Հանդէսէն վերջ խօսեցաւ Սամսոնի մէջ հրատարակուող Ամսաբ Սեւա լրագրի խմբագիրներէն մէկը Տ. Մամբրէ քէշիշ։ Ցաջորդ օրը, կիրակի, տեղի ունեցաւ Լաբարանի բացման Բ. հանդէսը, ուր կարդացուեցաւ լաբարանի կանոնագիրը և բանախօսեց Գ. Օղանեան էֆ.։ Երկսեռ խուռն բազմութիւն մը ներկայ էր։ Ներկաներէն գինուորական մը իր համակրանքն ու հիացումը յայտնելէ յետոյ թէ Մարզուան ներքին բոլոր գաւառներուն մէջ, ուր ինք անձամբ պտտած է, քաղաքակրթական ու մտաւորական էն բարձր մակարդակին վրայ կը գտնուի, իր շնորհակալութեան ի նշան մէկ օսմ. ոսկի նուիրեց Լաբարանին և ընդունուեցաւ բուռն ծափերով։ Ե. Դ. ՔԱԼԱՆԴԱՆ

***

ՍԼՕՎԷՆՍՏԻԼ (Խնուս) 28 սեպ. Կէօվէնտիք գիւղը կը գտնուի Խնուսի գաւառի արեւելեան կողմը։ Ակէ տարբքան տարի առաջ այս գիւղն իր հարբաստութեամբ և իր երկրագործութեամբ կը գերազանցեր բոլոր միւս գիւղերը։ Իւրաքանչիւր տուն բազմաթիւ ոչխարներ, գոմէշներ և արջառներ կը սնուցանէր իր սիրտներուն մէջ։ Դարման եղանակին, աքանչելի տեսարան մը կը պարզուէր գիւղացի տեսնող աչքերու առջեւ, երբ կը տեսնէր ոչխարներուն հօտերը և գուռներուն նախիրները, որոնց մայլիւն ու բառաչիւնը օդը կը թնդացնէին։ Չկար ընտանիք մը, որ ի խնդիր հացի՝ օտար երկիրները մէջ թափառէր։ ամէն երիտասարդ գործ չլսելնդ բաղուներով իրենց սուրբ հողին վրայ անգալ քրտինք թափելով բաղմազարկի բերք կը տանար։ Դրժբախտաբար չբնակայ քիւրտ աչերթէ՝ վայրագ բարբարոսներ՝ իրենց չար հանձնէն դրդուած՝ աշխատասէր ժողովուրդը նիւթապէս տկարացնելու համար ական ամէն տեսակ վատթար միջոցներու ձեռնարկել։ Եւ իրօք ալ հասան իրենց չար նպատակին։ Այ ինչ՞ր մնաց որ չը գործեցին։ Երբ երկրագործը արշալոյսի զով ժամանակ կ'ուղղուէր դէպի իր արտը, հոն կը տեսնէր անա կանգնած գլխուած վայրենի տազակներ։ Խեղճ և դատարկաձեռն մշակին ինչ ընէր. ոչինչ։ Աւազակները իր յարձակին վրան, կը յափշտակէին եղներն ու գոմէշները, տերմանացանը և նոյնիսկ արօրին խուրը։ Մէկ ալ կը տեսնէիր անա մշակն է որ գլխակոր անդիէն կուգար դէպի գիւղը, իր աչքերը արտասուալից, ձեռքերը ծոցը դրած կուլար։ Կ'անցնի ցանքի ժամանակը, սակայն ոչինչ ունի ցանած և հունձքի տեսն խեղճը առանց բերքի մնալով՝ ալ չի կրնար յաջորդ տարուան համար ուտելիք և սերմնացան պատրաստել։ Այս խաղը ո՛չ թէ միանգ անոր, այլ բոլորի գլխուն ալ խաղացին։ Կէս գիշերին կը տեսնէիր 7-8 հատ հեծեալ արիւնարբու քիւրդեր, որոնք կը յարձակէին և է տան վրայ, և իր մէջ գտնուածը կ'առնէին և անասներուն դռները կը յարձակէին կը տանէին. եթէ տանուտէրը ազատակելով տունէն դուրս կլսած ըլլար, խակոյն գնդակի և դաշոյնի հարուածի տակ առնելով՝ կը մահացնէին թշուառն և ապա կ'երթայնին։

Այլեւս ժողովուրդը չկրցաւ հանդուրժել առանց լսելիոյ արարքներուն. ժամ մը սկսան վնասել և զենքով դիմադրել, երբեմն երբեմն կարողացան պաշտպանել իրենց ինչքը, սակայն ի՞նչ պիտի ընեն հազարաւոր բարբարոսներուն դէմ. չորս կողմէն կը յարձակէին, կը սպանէին, կը կողոքէին և ամբողջ եղածը կը տանէին։ Թշուառ ժողովուրդը սկսաւ այս անգամ դատարաններ դիմել։ Կը բողոքէին, սակայն իրենց բողոքը անլսելի կը մնար, և տակէ զատ ալ լոկ ամբաստանութեամբ մը բանտ կը դնէին աչքի զարնող անձերը, որով անոնք հարատութիւնին կը փճացնէին կաչառք տալով։ Անա այսպէս մշակները նախ զրկուեցան իրենց լծան կենդանիներէն։ Ինքնաբերաբար վիճակը հետզհետէ սահմանափակուեցաւ. այս անգամ չբնակայ քիւրտ գիւղացիներուն ձեռնարկեցին ծախել իրենց արտերն ու մարգագետինները։ Դիւղիս հիւսիսային կողմը, քսան բոսյ հեռաւորութեամբ կայ քրդաբնակ Խրխրոբոլ անուն գիւղը, ուր կան 30-40 հատ արտեր և մարգագետիններ. այն արաբ, որ տասը-քսան ոսկիի արժողութիւն ունէր, մէկ-երկու ոսկու տեղ գրաւի տակ առած են։ Իսկ հարաւային կողմը կէս ժամ հեռաւորութեամբ կը գտնուի Պլրգեցի Աշխարհէն Դաւիթ Մարան անուն գիւղը, այս գիւղի քիւրտերը չատ մը կալուածներ բռնութեամբ գրաւելէ զատ, չափազանց վնասներ ալ հասուցին խեղճ գիւղացիներուն։ 1902ին խոտ հունձքի ժամանակը, երբ գիւղացիները սայլերով կ'երթային խոտ բերելու, այդ տեսնելով Դաւիթ Մարան գիւղացի Ապասուլլահ օրդի Սայիտը, իր ծառաներով մէկտեղ կը յարձակի գիւղիս ընակիչներէն Մկիչեքան Պետրոսի սայլերդներուն վրայ, և այն միջոցին կը սկսի գնդակի տեղատարափ մը։ Սայլորդները լեռն ի վար փախչելով հաղիւ հաղ կրնան ազատել իրենց կեանքը արիւնռուչտ դառնութեան ճիրաններէն։ Բայց ա՜ւաղ, ցաւալին այն է որ կառապան Սայիտ երբ չկարողացաւ իր բարկութիւնը թափել խղճալի սայլորդներուն վրայ, անմիջապէս կը յարձակի սայլի դոմէշներուն վրայ և երեք հատ լաւ գոմէշ գնդակահար ընելէ զատ, իւրաքանչիւր գոմէշին տասնմէկ սայլերու ամբողջ երեսպագործական գործիքները առնելով՝ ապա կը ձգէ կ'երթայ։ Առաւօտուն Պետրոս գնաց Գարաչօպան յիսնապետին քով բողոքելու, ան քսան ղօրքով կ'երթայ գոմէշները ետ կ'ընէ և փոխանակ քիւրտերուն բան մը ընելու, սա խօսքն ալ կ'ուղղէ. «քիւրտեր յիմար եղած էն, եթէ հիմա չորս-հինգ մարդ ալ գոմէշներու հետ միասին սպանեցած ըլլայէն, աւելի լաւ կ'ըլլար»։

Այս խօսքերը ընելով աւելի քաջալերած եղաւ Քիւրտերը։ Խղճալի Պետրոս մէկ-երկու ոսկի ալ յիսնապետին վարձք տալով՝ արտաւ, տխուր վերադարձաւ իր տունը։ Այդ անմեկնելի արկածի պատճառաւ, ան նոսապետական տուն մըն ալ մատուցեցաւ թշուառութեան։ Միւնոյն գերդաստանէն Մրէնը աղայի որդի Դաւիթ, որ քաղաքական յանցանքի համար փախստական էր։ 1903 մայիս 15ին, կէսօրէն յետոյ, ժամը 7ին, գոմիսէրը հինգ հատ ոստիկանով և 17 հատ հեծեալ զօրքով յանկարծ յիշեալը գիւղիս դպրոցին մէջ ձերբակալեցին։ Ձիղդայ մէջցին երբ անոնք դեռ գիւղէն ելած չէին, վերոյիշեալ ազատակ Սայիտ մէկ քանի ընկերով յարձակեցաւ Դաւթի լուծքի վրայ, և երկու հատ գոմէշ ու հինգ հատ եզ յափշտակեց տարաւ. իր տունը դատն թշուառութեան մը մատնուեցաւ։

Անա այսպէս ժողովուրդը նոյն զբաղուելով իր կենդանիներէն և երկրորդ՝ իր կալուածներէն, ամենայնէն աղքատութեան մատնուեցաւ, կորսնցուց իր նախկին փայլն ու հարստութիւնը։ Ամսայութիւն կը տիրէ գիւղիս չբնակայ արօտավայրերը և բնակիչներու կէսը՝ ի խնդիր հացի՝ օտար հողերում գաղթեցին. իրենց տունները աւերակ ըլլալով՝ բուի բնակարան դարձան։ Այո՛, ազքատ է ժողովուրդը, այնչափ աղքատ, որ իրենց զաւակները կրթել տալու անդամ չեն կարող։ Գիւղիս վարժարանը, որ չատնոց հաստատուն կը մնար, այժմ ժողովրդի անկարողութեան պատճառաւ խարտ գոց պիտի մնայ, եթէ նպաստնկալ վարժարաններուն կարգը չանցնի։ Վերջապէս գիւղիս բնակիչները ամէն տեսակ դժոդակ նեղութիւններով կ'ապրուած են։

ԹՂԹԱԿԻՑ

***

ԲԱՔԵՐԴԻ, 6 հոկտ.

Բաքերդի Դուռա. ժողովը, օգոստ. 10ին իր քանիսմէկ անդամներէն տասնըչորսին մասնակցութեամբ կամ ներկայացուցչի պատգամաւորութեան համար՝ քննելով չորս թեկնածուներ ընտրած էր։ Առանձին Յովհաննէս Ազատապան անմիջապէս հրաժարած, իսկ Մանուկ Սիմոնեան մինչեւ սեպտ. 27 պատասխան տուած չէր և արդէն ինք Քաղաք. ժողովի անդամ, իսկ մէկ ո՞վ պիտի պատասխանէր պատասխանի վերաբերեալ։ Տեղապահ Սրբազանի սեպտ. 26 թիւ հեռագրէն յետոյ միայն վերջնապէս կը հրաժարի և Քաղ. ժողովի սեպ. 29ին գիւղերը ժամը 3ին գումարուելով, լուր կը ղրկուի երրորդ թեկնածու Յովհաննէս Պալանի և կը պատնդուի որ անմիջապէս գրաւոր պատասխանէ։ Պ. Պալանի յանկարծակի եկաւ, հարատաւ հրաժարական կուտայ։ Ժամը 4ին կը կանչուի չորրորդ թեկնածուն Յարութիւն Դարբինեան, անոր ալ նոյնպէս կ'աւաղարկուի անմիջապէս պատասխանել։ Սակայն այս վերջինը կ'առարկէ թէ իրեն համար նիւթականի տէր մէկը, գէթ պէտք է մինչեւ առաւօտ միջոց տրուի։ Հետեւեալ առաւօտ մեծ զոհողութիւններով պարտք ընելէ և ճանապարհածախքը պատրաստելէ վերջ, երեկոյթ արտագիր և պատրաստ ըլլալը կը յայտնէ։ Քաղ. ժողովի և Տ. Պարգեւ Վրդ.-ի հաշոյն չի գար, և դարձեալ Քաղ. ժողովի անդամ Մանուկ Սիմոնեանը կը ներկայացնէն հեռագրով Պատրիարքարանի իրեւ պատգամաւոր և այսպէս ալ տեղեկագիր կը պատրաստեն և գիւղերը կը ճամբեն Երեսփ. ժողովի անտեղեակ անդամներուն ստորագրել տալու։ Վերջէն կը տեսնուի որ չանդէաս Սիմոնեան Մանուկի նախապէս հրաժարեր էր, յանալով թէ միւս թեկնածուներն ալ իրեն կը հետեւին, անձնական ծախքով երթալու չեն յօժարիր և ինք իրեւ անդամ Քաղաք. ժողովին, ուզած կերպով ճանապարհածախք մը քսէ-էարիկ կուտայ, կը սատնայ և կ'երթայ։ Մէջ կողմէ Տ. Պարգեւ Վ.-ի ալ այս մասին չատ տրիս կը մաչ, յանալով թէ Մանուկ Սիմոնեան իրեւ հարուստ մէկը՝ թերեւս իր երթեւեկի ծախքին մեծ-մասը անոր կանկէն կրնայ հանել, (թէեւ իրեն ծախքը վճարուած է առաջնորդական մասուէն) և յետոյ այդ տդէտ, անուս և հեռեւակ մարդուն քուէն կրնայ իր ձեռքը խաղալիք ընել և, օրինակի համար, Յովակիմեան Սրբազանի երկու քուէ չանհցնել։ Սակայն կը մոռնայ Տ. Պարգեւ Վրդ. թէ՝ Բաքերդցիին միակ ընտրելիներն են Իզմիրլեան և Դուբեան Սրբազանները։ Աւելորդ է ըսել թէ՝ Դուռա. ժողովին մէջ ալ Մանուկ Սիմոնեանի ընտրութիւնը դարձուցեալ քեռով յաջողցուած էր։ Ինք Բաքերդի էն հարուստ, բայց է՛ն ագէտ և անուսներէն մէկն է և ո՛չ մէկ կերպով ունի ընտրութեան հրահանգին մէջ նախատեսուած հանգամանքներուն մէկը։ Զինք գիտեր թէ՝ ա՛նքան ակամաւոր անձերու ներկայութեան, պատկառելի և հանդիսաւոր գումարումի մը մէջ, այս մարդը ինչ պիտի խօսի, ինչ կարծիք պիտի յայտնէ, երբ երկու բառով հարցէն խօսիլ մը չի գիտեր։ Նախորդ Կաթողիկոսական ընտրութենէն ի վեր 15 տարի անցած է. երբ այն տեսնուան և այժմեան պատգամաւորներու բազդաւորութիւնն ընենք, կը տեսնենք որ անհամեմատ ետ է գացած Բաքերդ։ Այն տունի պատգամաւորը՝ Մ. Կարապետ Մարգարեան՝ գէթ երկու խօսք հանդիսաւ կարողութիւն ունէր. այս մարդուկը տակէ ալ զուրկ է, և հիմա կը խորհի թէ՝ վերադարձին ինչ ասրանք ընէ Թուսաստանէն որ իր ճանապարհածախքը կարնայ հանել։ Հին փոլիմաճիի այս թիկը որ տասը տարիէ ի վեր Ռուսաստանի վրայ փոլիճաճութիւն կ'ընէ, գոնէ չմտաբերեց թէ՝ Պաքուի մէջ Բաքերդցի գիւղացիները ինչ կերպ ընդունելութիւն մը կրնան ընել իրեն, ա՛յն հայ գիւղացիները, որոնց զրկած դրամները օրերով կը պահէր, անվճար կը թողուր, պէս պէս դժուարութիւններ կը հանէր և չատ անգամ երեւակայական պարագաներու ի հաշիւ վար կը դնէր։ Այս պարագաներն ալ չյիշեց։

***

ԿԱՄՈՒՐՋ, 8 Հոկտ.

Հին ռէժիմի կաչկանդումներուն տակ, Եպիսկոպոսական քիսվը խորացող 500 տուրար հայ բնակիչութիւնը ի լուր Սահմանադրութեան կենսաւէտ փողին, գիտակցութեան զօրեղ թափով մը մէկէն ինքզինքը զարթնումի և վերածնութեան ասպարէզը նետեց ազատաչուն, և այս բերկրանքով համակուած՝ իր առաջին քայլը առանց ուրիշ բանի մը ծառայեցնելու, ջերմ վերաբերումով մը իր ուշադրութիւնը դարձուց դէպ ի կրթական գործը, որ անհետացող դրութեան տակ ամբութեան գատապարտուած էր բոլորովին։ Երէկուան անտարբեր և անտոգ կարծուած կամուրջին նոյնը չէ հիմա. իր գործունէութեան անդրանիկ արդիւնքն եղաւ «Ուսումնասիրաց» անուամբ ընկերութեան մը կազմակերպութիւնը, որ առայժմ 100 անդամակցներու նուէրի, շաբաթական և ամսականի դրութեամբ տեղւոյս երկսեռ վարժարաններուն տարեկան պէտքերէն գոցելու հոգը կը սառնանէ։

Մինչ ընկերութեան նամեստարկ մասնախումբն այս կարգադրութեանի կը դրաւէր Եդեսիոյ և Վիճակիս Առաջն. Տեղապահ իր անդրանիկ այցելութիւնը տուաւ։ Դիւղիս ժողովուրդը համակիր ընդունելութեամբ ողջունեց իր նորեկ առաջնորդ. Տեղապահը։ Մնայն երկու օր կրցաւ մնալ հոս. կիրակի օր պատարագեց և հոգեւորականաց քարոզով մը մխիթարեց ժողովուրդը, քաջալերեց նորակազմ «Ուսումնասիրաց» ընկերութեան նախաձեռնարկ մասնախումբը և յորդոր կարդաց ժողովրդեան որ ուսման կարեւորութիւնն տան։ Ուրախ ենք որ մեր վարժարանն ալ քաղաքամէջ անցնելոյն, մաքուր մթնոլորտով մը օժտուեցաւ այս տարի, և այս ամէնը կը պարտինք Սահմանադրութեան կենսաւէտ բարիքներուն։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Փոխանորդարանի Ազգ. Պատրիարքարանի

Յատկապէս կազմուած Պատուոյ Սահանին կողմէ մասուցուած տեղեկագրին պարունակութեան և Բարձրաշնորհ պատրիարքական տեղապահ Սրբազան Հօր հրամանին համաձայն՝ ի դիտութիւն հասմայն ազգայնոց հրապարակաւ կը ծանուցուի թէ Դերապատիւ Տ. Անանիա վարդապետ Հաղբարպետեան՝ հանդէպ Կարապետ Համամճեան անուն ազգայնոյն ամբաստանութեան՝ բոլորովին անպարտ գտնուած է։

ԹԷՔԷ ՊԱՇԻՒ ՁԱԵՌՆԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՆՆՊԱՍՏ ՀԱՑ ԿԱՐՕՍ

ԴԱՎԹԱԼԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մնակեանի Օամ. Տատամթիք թատերխումբը, յաջաջիկայ կիրակի, հոկտ. 26, ցերեկը ժամը 7ին, բարեսիրական մեծ ցերեկոյթի մը պիտի տայ ի նպաստ Հայկարօտ դաղթականներուն, հոլանաւորութեամբ Հնչակեան կուսակցութեան։ Ցերեկոյթը կը բաղկանայ երեք մասերէ։ Ա. մասին մէջ պիտի խօսին Ժէօն-Թուրք քոմիթէին կողմէ ընկեր Ն. և Հնչակեան կուսակցութենէն ընկեր Ս. Սապահ-Դիւլեան ու Հմայեակ Արամեանց։ Բ. մասին մէջ պիտի ներկայացուի ԺԷՕՆ-ԹՈՒՐՔ, յեղափոխական տասմ, 3 վարագոյր, Թրքերէն լեզուով։ Գ. մասը՝ ՍԻՕՆԵՒՈՒ, քրքջալիր մնախօսութիւն և հմտաբարար մնախօսութիւն մը Երուանդ Թօպչեանէ։ Սամոյ տարազով «Գայլէք տեսէք» ազգ. խմբերգը Օր. Ռօզալիի և Պ. Պէդիանի կողմէ։ Ցարութիւն Սիմոնեանի նուագախումբը պիտի նուագէ հայրենասէր երգեր ու մասչեր։ Տոմսակները կը ծախուին Բերա՝ Կապաթա-Սերայի անկիւնի ծխավաճառի խանութը, Գատրգիւղ՝ Զբաղ. Գրքեանց գրավաճառատունը և ներկայացման օրը, Թատրոնին կիրչն։ Կարժէ երթալ և տեսնել այդ չքեղ ցերեկոյթը, որ բարեսիրական նպատակով տարբուած է։

ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՅՏ

454 Ռեալ Մեծ փողոց 454

Վ. Մ. ՀԻՆԴԼԵԱՆԻ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԵՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Ուր կը տրուին բոլոր ատամնաբուժական խնամքներ դիտական և արուեստական, ամենավերջին դրութեամբ նոր բերուած գործիքներով։ Հիւանդները ամէն օր կ'ընդունուին։ Բ., Դշ., Դշ. և Ուր. առաւօտները Սիլիտար, ըստ առաջնոյն։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Ցեսաղիմական շարժումը եւ Թիւրք մտաւորականութիւնը. Առնխոսաւ՝ Լ. ԱՒՆՈՒՆԻ։

2. Եւրոպան եւ Թիւրքիոյ յեղափոխական շարժումները. Առնխոսաւ՝ Բ. Ա. ՀԱՅՐԵՆԵԱՆՑ։

3. Հաւատատական ցերկայացուցչութիւնը եւ բնտրական գործը. Առնխոսաւ՝ Թ. ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ։

Տեղի կ'ունենայ վաղը, հինգշաբթի, հոկտ. 23ին, Մարիգիւղ, Սագըզ-Աշ

La Grande Fabrique
S. Stein.

1908Ի ԶՄՐԱՆ ԵՒ ԱՇՆԱՆ
ՆՈՐՈՅԹՆԵՐԸ
ՓՆՏՈՒԵՑԷՔ
ՇԹԱՅՆ
ՎԱՃԱՌԱՏԱՆՑ ՄԷՋ
ՂԱԼԱԹԻԱ ԵՒ ՊՈԼԻՍ

ՎԱՃԱՌԻՈՒՄ Է
Արտասահմանում տպագրած 96 գոյնով 63 × 50 սանտ. մեծութեամբ
ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
Գեղարուեստական յայտնի պատկերը
ԳԻՆՆ Է 3 ՐՈՒԲԼԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՇՄԱԽՍՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԸ

ՈՐՊԷՍ ԶՍԼՊԴ	ԵՒ ՈՐՊԷՍ
Ժ. Ա. Մ. Ց Ո Ց Ց Ի	Բ Ր Օ Շ Կ Ա.
Նորպէս կախելու համար	Կանգնց համար
ԳԻՆԸ Է. ՍՈՎՈՐՑ 18 ր. 50 կ.	ԳԻՆԸ Է. ՍՈՎՈՐՑ 15 ր. 50 կ.
Ա.ԲԴՍԱԳՈՒՑ 3 ր. 50 կ.	Ա.ԲԴՍԱԳՈՒՑ 3 ր. 50 կ.
Ճանապարհածախսով	Ճանապարհածախսով

Դիմել՝ Russie, Tiflis, Veliaminovckaia 24 V. Vardanian 20—3

ՊԱԼՔԱՆ
Առանձնաշնորհեալ ապահովագրական ընկ.
Դրամագլուխ եւ պահեստ Ֆր. 9,500,000
Վերապահովագրական դրամագլուխ եւ պահեստ » 142,750,009

ՊԱԼՔԱՆ ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ ամէն տեսակ կահ կարասի եւ այլն, Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ շատ դիւրամատչելի պայմաններով, իսկ իր միւս երկրորդ ճիւղը որ անմրցելի գիներով և պայմաններով օժտուած է, կը կատարէ խառն ապահովագրութիւն, ընտանեկան, մանուկներու, եւայլն եւայլն։ 50—47

Ընդհանուր գործակալ Թուրիոյ Խ. ՖՐԱՆԿԻԻԼՕՖ եւ ԸՆԿ
Պալիս, Անանիատիս խան

ՍԵՐՊԻՈՅ ԿԱՐՄԻՐ-ԽԱՉԻ ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

ամենքն ալ 22 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆրանք կ'արժեն. այս յատկաշատուական սակը խնայողական դրամագլուխ մը կը ձեւացնէ։ Այդ վճարումէն զատ կը բռնան մինչեւ 1981 պարգեւաւոր թիրամներու մասնակցիլ։ Ցառաջիկայ դիւռաժը տեղի պիտի ունենայ 1908 հոկտ 1/14ին. մեծ պարգեւն է 200,000 ֆրանք։ Այս պարտութիւղթերը, որոնք անվիճելի ապահովութիւն մը կ'ընծայեն, Սերպոյ ազգային պանքան դրուած 4 % սերպական ռանթերով երաշխաւորուած են։ Անոնց չափաւոր գինը նկատի առնելով, աւելի բարձրանալու հեռանկարը կ'ընծայեն, անսովոր բախտաւորութեան մը հետ միւսներ, չնորհիւ կարեւոր պարգեւներով թիրամներու արագ յաջողութեան։

Սերպոյ Կարմիր-Խաչի պարգեւաւոր պարտութուղթերը կարելի է գնել ՎԻՆԵՐ ՊԱՆԿԵՐ ՖԻՐՄԱՑԵՆ և ՏԻՕՑԷԻ ՕՐԻՆԵՌ ՊԱՆԿԵՐԻ Բերայի ու Պոլսոյ գործակատարութիւններէն։ 25—14

ՍԻՆԿԷՐ
ԿԱՑՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ ՀԱՅԹԱՑԹԻՂ
THE SINGER MANUFACTURING Cie.

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ անդլ. պողպատէ շինուած ըլլալով, իրենց ահռելուութեամբ անոնք գերազանցած են, որ ալիւմինիոն մէնկ կողմը տարածուած են և բոլոր ըսառնիքները, դիրքերն ու կօղակարները լակ Սինկէրի մեքենայ գործած են գործածել։ Սինկէր Ընկերութիւնը ցարդ 490է աւելի պատուոյ վկայական և չքաղաքամ տարացած է բոլոր ցուցահանդէսներէն։

Մասնաճիւղեր բազմանդակ Թուրքիոյ մէջ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին մնմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուներուն մէջ։

Բերա) 1. Մեծ փողոց, Գոն Մարլէի դիմաց թիւ 343 և 343 հրկին։
) 2. » » Կալաթիա Սեբոյի դիմաց։
Գալատա 1. Սինկէր խան Թիւնէլի հետ։
) 2. Թրամվայի կայարանին դիմաց։
Պոլիս) 1. Սալիթան Համամ թիւ 2։
) 2. Սալիթան Պայազիտ, Թրամվայի կայարանին դիմաց թիւ 18։
Սկիւտար) Զարլը Պալը, թիւ 120։

Դասերը և հարցաւութիւնները ձրի։ Սինկէր Ընկերութեան կերը. վարչատեղին կը գտնուի Բերա. Մեծ փողոց, թիւ 343 և 343 հրկին, Սարգիս պէյ Տիզ Օղլուի տունը։ 16 50—14

ՇԻՐԲԻԹԸ ԽԱՑՐՈՅՆ

Բէօնէ զնաք 1000 քիլօ, քիմիք 500 քիլօ, քէօնէ խորթում քէօսէլէսի 200 քիլօ, խուրտա գուրուն (Թախթա վէ պօռու) 4000 քիլօ, միսիթամէլ մասն ա-զանքնան մանալ պիլարաս մասաը 1 ատէտ, միսիթամէլ եարբմ եուվարլաղ ըսբրալիա ճամը 100 ատէտ, միսիթամէլ գանարէ 150 ատէտ, վաբօրլարան չրգ-մա քէօշք 8 ատէտ, քէօնէլ լաստիկ վալի 150 քիլօ, խուրտա տէմիր վէ սաճ 200 թանէլաթօ։

Շիրբէթը Խայրիէնին Խաքէօյ ֆապրիգասընտա գտուլնան պալէատէ ճինս վէ էսամիսի մուհարրէր խուրտա էշանտրն պիլմիւզտէտ ֆիլուտիթ խիլէճէկի ճինէթլէ էյթիբարսնա թալիպ օլանլարին վէ տանա զիյատէ մալիմաթ ալմադ խթէէնլէրին շիրբէթը մէղթիբէ իտարէսինէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի իլան օլունուր։

18 թիւր. էվվէլ 324

ՌԱՖՖԻԻ ԵՐԿԵՐԸ

Միայն Թիւրքիայի համար յատուկ և պակսեցրած արժէքներով և ճանապարհածախսի ներփակած։

Զալաէդդին, առանձին, չքող Թղթի վրայ 6 ղ.
Խեցը եւ Զալաէդդին միասին 24 »
Խաչագողի յիշատակարանը I. II. III. և IV մասն միասին 24 »
Կայծեր Հ. Ա. 24 »
Կայծեր Հ. Բ. և վերջ 36 »
Ոսկի Ամպաղար 12 »
Խամսի Մելիքութիւնները, Դարաբաղի Ասպագէտը և Գաղտնիքն Դարաբաղի մի գրքի մէջ 24 »
Սամսոն պատմական վէպ Հ. I. II. III. 36 »
Դաւիթ-Բէկ պատմական վէպ և վերջ 36 »

Դիմել՝ Madame RAFFI
32 Richmond Gardens
Shepherd's Bush
London, W. (England)

ՊԱՆՔ ՏԸ ՍԱԼՕՆԻՔ
BANQUE DE SALONIQUE

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 10,000,000 ֆր.
ՎՃԱՐ. ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 8 Մարտ 1906ին 8,000,000 ֆր.
ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 8 Մարտ 1906ին 3,700,000 ֆր.
ԿԵՆԴՐՈՆՆ Է ՍԵԼԱՆԻԿ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ՝ Ադրիանագրէպա, Գումիրէ, Դեդեաղաչ, Կ. Պոլիս (Գալաթիա և Գալաթա), Մանասարր, Սկիւպ եւ Իզմիր։

ՊԱՆՔ ՏԸ ՍԱԼՕՆԻՔ խնամով կը կատարէ Կ. Պոլսոյ, Եւրոպական Թուրքիոյ ու Ասիոյ և Եգիպտոսի հրապարակներուն, ինչպէս նաև միւս օտար քաղաքներուն վրայ քաշուած փոխանակագիրներ։ Չէքերու հաշիւներ կը բանայ։ Աւժէթուղթերու վրայ փոխառութիւններ կ'ընէ։ Սակարանական հրամաններ կը կատարէ եւրոպական բոլոր հրապարակներուն վրայ։ Չէքեր ու վարկագիրներ կը հանէ Թուրքիոյ և արտասահմանի բոլոր քաղաքներուն վրայ։ Աւանդներ կ'ընդունի ի տես վճարելի և 3, 6, 9, 12 ամսուան տարբ պայմանաժամերով։ Վերջապէս տեղանաւորական ամէն գործառնութիւններ կը կատարէ լաւագոյն պայմաններով։ ՊԱՆՔԱՐ Սալոնիք փոքր վճարումներու համար ալ ծայրագոյնս Մնռուկ մը ունի, շատ նպաստաւոր պայմաններով։ 50—32

PHŒNIX ASSURANCE LD. C°
"ՖԻՆԻՔՍ,,

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԼՈՆԴՈՆ 1782ԻՆ
ԿԸ ԳՈՐԾԷ Ի ՊՈԼԻՍ 1869ԷՆ Ի ՎԵՐ
ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿ.
Դրամագլուխ եւ պահեստի դրամ
Մնցլ. ոսկի 4,218,000

ՖԻՆԻՔՍ սոսկ հրդեհի դէմ Ապահովագրական Ընկերութիւն մըն է, ծանօթ իր պատուաւորութեամբ և վնասուց մէջ իր անմիջական վճարումներով։

ՖԻՆԻՔՍ կ'ապահովագրէ հրդեհի և կայծակի դէմ ամէն տեսակ անշարժ և շարժուն ստացուածք, յոյժ նպաստաւոր պայմաններով։

Ընկերութեան նեանաբանն եղած է
ՈՒԴՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ՎՆԱՍՈՒՑ
Ցարդ վճարուած է առաւել քան 27000000 անդլիական ոսկի։

Ընդհանուր գործակալ Պոլսոյ և գաւառաց
Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Վիրպիս խան, Պանիք Օրտուճեի մօտ,
Գալաթիա
Փոխ գործակալ ի Պոլիս
Ցնագիտան խան ՇԻՎԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՕՍՄ. ԿԱՑՍ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Ժամանակացոյց կոխմբ. երու երիկեան.
1908 սեպտեմբեր 14 (Ն. Տ.) Բշ. օրէն սկսեալ
ԳՈՆԻԱ — ԷՐԷՑԼԻ — ՁՈՒԼԿՈՒՐԼՈՒԻ ԳԻՆ

ԵՐԹ կոխմբ. 623
Ապր. եւ ճմբ.

Կայարան		Առաւ.
Գոնիա	մկն.	12 30
Գաչին խան		1 01
Զումբա		1 45
Արբզ Էօրէն		2 13
Մանասուն		2 42
Գարաման	ժմն.	3 13
	մնկ.	3 28
Միտրօվա		3 54
Ալեքսանդր-Տէրվէնտ		4 44
Ալաճա		5 20
Էրէյլի	ժմն.	5 45
	մկն.	6 05
Զուլկուրլու	իրիկուն ժմն.	6 20

ԴԱՐՁ կոխմբ. 621
Ապր. եւ ճմբ
Իրիկուն

Կայարան		Առաւ.
Զուլկուրլու	մկն.	6 35
Էրէյլի	ժմն.	6 53
	մկն.	8 50
Ալաճա		9 17
Ալեքսանդր-Տէրվէնտ		10 01
Միտրօվա		10 43
Գարաման	ժմն.	11 07
	մկն.	11 22
Մանասուն		11 55
Արբզ Էօրէն		12 24
Զումբա		1 —
Գաչին խան		1 36
Գոնիա	իրիկուն ժմն.	2 05

50—30

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԵԱԼ՝ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ
1892 Օգոստ. 2/14 եւ 1320 Սէֆէր 20 թուականի Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան կերը. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նազլը խան, Հէզարէն փողոց, թիւ 14, Բօրէրաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.

Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս, Մ. Ի. Սատօք, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Պահէք Գարու թիւ 10.
Պոլիս, Ազտի պէյ և Էնկ. Վէզնէֆիլէր փողոց.
Պոլիս, Պ. Ս. Այմէլօղլու, Էմին-Էօնիւ, Պահչէ Գարու Իզմիր փողոց.
Գատրգիւղ, Ալեքսանդր Անատաթատիտիս չուկայի հրապարակ.
Գատրգիւղ, Մ. Ա. Անդրիա, Մօտա ճատտէսի.
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Պէօյիւքտէրէ ճատտէսի, թիւ 137.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրեանց, թիւ 12 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Բէսուլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկէլիտէս, կայարանի հրապարակ.
Սան Սթէֆանօ, Թէչէճեան էֆ.։

17 Գործակալութիւնք օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ԱՆԱՏՈԼԻԻ ՕՍՄ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երթեւեկութիւն կառախումբերու 1908 սեպտեմբեր 14 (Ն. Տ.) երկուշաբթի օրէն սկսեալ

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԳՈՆԻԱ

ԵՐԹ Գաղր. 223 խառն Ամ.		ԳԱՐՁ Գաղր. 224 խառն Իրկ.
Ժ. Վ.	ԿԱՑԱՐԱՆ	Ժ. Վ.
12 —	մկն. Էսկի-Շէհիր	ժմն. 3 —
12 42	» Կէօքսէֆ Փբսրք	մկն. 2 20
1 39	» Սապանճա Բունար	» 1 38
2 33	» Սլաեունա	» 12 42
3 14	» Զէքիւրլէր	» 11 53
4 11	» Տէօյէր	» 11 05
4 40	» Իհսանիյէ	» 10 20
5 04	» Համամ	» 9 53
5 14	» Կազլիկէօլ համամ	» 9 44
5 41	ժմն. Աֆ. Գարա Հիսար	մկն. 9 13
6 01	մկն. Աֆ. Գարա Հիսար	ժմն. 8 53
6 41	» Պէօյիւք Զօպանլար	» 8 20
7 36	» Զայ	» 7 33
8 21	» Իսհակլու	» 6 40
8 45	» Եասխան	» 6 15
9 16	» Աք չէհիր	» 5 53
9 48	» Ազարի քէօյ	» 5 13
10 30	» Զավուշքը քէօյ	» 4 35
11 08	» Իլկին	» 4 03
11 55	» Գասրն-Խանը	» 3 09
12 50	» Սէրայ-Ինի	» 2 27
1 22	» Մէյսան	» 1 47
2 22	» Բունար-Պաշը	» 12 42
3 —	ժմն. Գոնիա	մկն. 12 —
Իրկ.		Առաւ.

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԷՆԿԻՒՐԻ

ԵՐԹ Գաղր. 122 խառն Առ.		ԳԱՐՁ Գաղր. 121 խառն Իրկ.
Ժ. Վ.	ԿԱՑԱՐԱՆ	Ժ. Վ.
1 —	մկն. Էսկի Շէհիր	ժմն. 11 —
1 44	» Աք Բունար	մկն. 10 18
2 24	» Ալբիւ Քէօյ	» 9 46
3 4	» Պէյլիք Ախուր	» 8 58
4 9	» Սարիքէօյ	» 8 1
4 58	» Պիլէր	» 7 4
5 35	» Սասիլէր	» 6 27
6 9	» Պէյլիք Քէօփրիւ	» 6 —
7 3	» Բօլաթլի	» 5 16
8 21	» Մալի Քէօյ	» 3 49
9 15	» Սէնման Քէօյ	» 2 47
10 —	ժմն. Էնկիւրիւ	մկն. 2 —
Իրկ.		Առաւ.

ՀԱՄԻՏԻԷ - ԱՏԱԲԱԶԱՐ

ԵՐԹ Գաղր. 424 խառն Իրկ.		ԳԱՐՁ Գաղր. 421 խառն Առ.
Ժ. Վ.	ԿԱՑԱՐԱՆ	Ժ. Վ.
7 15	մկն. Համիտիէ	ժմն. 5 03
7 33	ժմն. Ատա-Բազար	մկն. 4 45

ԱԼԱՇԵՀԻՆՏ - ՔԷՕՓԱՀԻՍ

ԵՐԹ	Գաղ. 322 խառ. Առ.	324 խառ. Իրկ.
Կայարան	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Ալաշեհիր մկն.	2 35	12 45
Քէօփահիա ժմն.	2 55	1 05
ԴԱՐՁ	Գաղ. 321 խառ. Առ.	323 խառ. Իրկ.
Կայարան	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Քեօթահիա մկն.	2 —	12 05
Ալաշեհիր ժմն.	1 40	11 45

ՀԱՑՏԱՐ ՓԱՇԱ — ԷՍԿԻՇԷՀԻՐ

ԵՐԹ Կառ. Թ. 44 խառ.	Թ. 46 խառ.			ԳԱՐՁ Կառ. Թ. 41 խառ.	Թ. 43 խառ.
	Ժ. Վ.		ԿԱՑԱՐԱՆ	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
առ. 12 32	իր. 7 45	մկն.	Քարաքէօյ կամուրջ	ժմն. 4 44	առ. 11 55 իր.
12 52	8 05	ժմն.	Հայատր Փաշա	մկն. 4 24	11 15
1 22	8 15	մկն.	» »	ժմն. 4 12	10 54
2 37	9 29	ժմն.	Բէնտիք	մկն. 2 58	9 50
2 45	9 40	մկն.	»	ժմն. 2 44	9 39
3 06	10 01	»	Թուզլա	մկն. 2 24	9 17
3 28	10 24	»	Կէյզէք	» 2 02	8 55
3 05	10 48	»	Տիլ Իսքէլէսի	» 1 33	8 26
4 —	10 58	»	Թավշանճիլ	» 1 19	8 16
4 16	11 17	»	Հէրեքէ	» 1 08	8 06
4 37	11 39	»	Եարբմա	» 12 41	7 42
4 49	11 51	»	Թիւթիւն Զիգիլիք	» 12 29	7 30
4 59	12 02	»	Տէրթէէ	» 12 18	7 21
5 13	12 18	ժմն.	Իզմիտ	մկն. 12 —	7 06
5 38		մկն.	»	ժմն.	6 41
6 11		»	Պէյիւք Տերէլէռ	մկն.	6 10
6 39		»	Սապանճա	»	5 41
7 03		»	Համիտիէ	»	5 25
7 44		»	Կէյվէ	»	4 32
8 04		»	Աք Հիսար	»	4 10
8 33		»	Մէքէճէ	»	3 45
8 57		»	Լէֆքէ	»	3 13
9 32		»	Վէզիր խան	»	2 38
10 12		ժմն.	Գիւլէֆկ	մկն.	2 02
10 24		մկն.	»	ժմն.	1 50
11 32		»	Քարաքէօյ	մկն.	1 —
12 13		»	Պօզքիւք	»	12 24
12 59		»	Իսկ Էսքիւ	»	11 48
1 29		»	Զէյնիլ Հիսար	»	11 16
իր. 2 07		ժմն.	Էսկի Շէհիր	»	10 40 առ.

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍՈՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈՓԵՆԱՒՔ
Ընդմէջ Հալի, Կ. Պոլսոյ եւ Օսեսայի

Անուանք	Թոնս	Անուանք	Թոնս	Անուանք	Թոնս	Անուանք	Թոնս	Անուանք	Թոնս
Ալպանս	1069	Տիսս	4311	Հիսարլիք	1531	Մարսելլ	3709	Մարքիս	1119
Ալէքթ	3607	Տամիսս	288	Հիսարլու	3720	Մէքսան	3557	Տիբրիս	1785
Անձէլս	1541	Տաւրս	2833	Հորամիթ	1600	Միլս	1057	Սիլվիս	119
Աֆիոնքարհիսար	2277	Տրանս	1713	Հուսիպեկ	595	Մանչեսթէլլս		Պէրս	1208
Պասանս	1822	Տիրասս	504	Իսանս	2354	Մուսիլլս	3419	Թասոս	1338
Պարսիս	1384	Եղանս	3464	Իսանս	3540	Նեգրս	1933	Թ. Ալեքսանդր	1648
Պրիգիլս	4421	Եկատերինա	2520	Զիրնս	1080	Օսիս	4100	Թանքս	3337
Գէնրս	1271	Էրանս	1841	Գլէնս	1058	Ռեթմանիս	4086	Թուլնս	1470
Գալիքս	1937	Գիրս	354	Գալլիոն	2807	Օրլանս	1555	Սարպիս	249
Գարէս	1244	Գիրնանս	1828	Գանիս	1790	Գալլիս	1637	Վանս	1918
Գանս	1096	Գլասգիս	349	Լիս	1052	Բալս	510	Զալս	1289
Զիրանս	2729	Գրանդիսքոս	4582	Լիբերթիս	2273	Միանս	3529	Վարնանս	2397
Սուէզիս	1831	Հալիլս	3660	Լիվերպուլ	1648	Մինեապոլս	1553	Եէնս	1850
Դուլուտս	4255	Դիլիանս	1148	Լոնդոնս	3191	Բոլս	1618	Զէրս	1200
Դանիս	2905	Կոշ	1011	Մանս	724	Բոսէս	1789	Թարս	
Գարս	895	Կրանս	1695	Մարիանիս	1373	Բարսիլոն	135	Մանս	

Ընդհանուր տեղեկութիւն Հալէն կամ Լոնդոն։

Բոլեզիս չոգենաւ, նաւապետ Պրանդրն։
Ընդհանուր գործակալ Հալէն կամ կը տարուին։
Թոմիս չոգենաւ. նաւապետ Ֆարն, նոյ. 5ին։
Ալեքս չոգենաւ, նաւապետ Հիլ, նոյ. 12ին։
Դիմել Գործակալներուն՝ Ֆ. ՀԻԼՏ ԵՆԻՍՕՆ
Թիւ 22—24, Փիլիպ Մէլէք խան, Գալաթիա 10 50—20

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԸ ՅՈՑՑ ՏՈՒԱՒ ԹԷ
ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ
Իսկական կատարեալ սնունդ մը կը կազմէ. բժիշկներուն եւ մայրերուն միաձայն վճռին համաձայն
ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ
Թանկագին սնունդ մըն է տղոց եւ տկարակազմներու համար։
50—38

Khedivial Mail Line
(Թէոֆիկիա Մէյլ Լայն)
Շոգենաւային Ընկերք.
ՍԵԼ ԾՈՎԻ ԳԻԾ
Առաջ երթեւեկ Կ. Պոլսոյ եւ Տրապիզոնի միջեւ
«Մէնզալէ» շոգենաւը, հինգշաբթի, 5 նոյ., իրիկուան ժամը 3ին պիտի մեկնի Տրապիզոն, հանդիպելով Իզմիրլի, Սամսոն, Կիրասոն և Ռիզէ։
ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԻԾ
«Սամսիէ» շոգենաւը, նաւապետ Ֆիտալէյ նոյ. 7ին Կ. Պոլսէն. ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Կէլիպոլը, Տարանտէ, Միտիլիէ Իզմիր, Սաքիզ, Հասդաս, Մէրսին, Խաչէնատուն, Սուրիական Տրիպոլիս, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա, Բորթ-Սաիտ և Ալեքսանդրիա։
Տեղեկութեանց համար դիմել Ընկերութեան կերդանատեղին, Ղալաթիա, քարտէզին վրայ, Մէյմանէթլի խան, իսկ Սամսունի, Պոլիս, Վալիտէ Սուլթան խան։

ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
Ն. ԲԱՓԷ ԵՒ ԸՆԿ.
ՍՊԱՍՈՒԱԾ ՇՈՓԵՆԱՒԵՐ
Նոյ. 3ին, Իսմիրեղի, Սեւ Ծովէն
Նոյ. 3ին, Սիրիասի, Մարսիլիայէն
Նոյ. 10ին, Ժօնի, Մարսիլիայէն
ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ
Նոյ. 4ին, Իսմիրեղի, Մարսիլիա
Նոյ. 4ին, Սիրիասի, Սեւ Ծով։
Նոյ. 11ին, Ժօնի, Մարսիլիա։
Ա. կարգ Բարիզի համար 200 ֆր.
» » Մարսիլիոյ » 160 »
Բ. » Բարիզի » 150 »
» » Մարսիլիոյ » 120 »
Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.։
Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիբրի ճամբով)։
Տեղեկութեանց համար դիմել Գործակալին՝ Թոփխանէ, քարտէզին վրայ։
15 50—34 Թ. ՌԸՊՈՒԼ

ՄՕՍ
ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրող
Շոգենաւեր

Ա. ԿԱՐԳԻ	Բ. ԿԱՐԳԻ
Սեդի	Նայդօգրիս
Միսիս	Էմէյսիս
Բափսիս	Գուզքրիս
Թէյպեր	Մօտրիս
Նարպօն	Ֆայէլի
Նավարին	Ֆարոս
	Թիպս

Առաջին կարգի շոգենաւերը շատ հանգստաւէտ են, նաւուն մէջտեղը ընդարձակ սենեակներ ունին, ելեկտրականութեամբ կը լուսաւորուին եւ կին ծառայողներու համար առանձին ունին։

Երկրորդ կարգի շոգենաւերն ալ տեսակցանական թանկ համարդներ կ'ունենան բոլոր սենեակի չունին։ սարդիկ

Ֆ. Պոլսէ Լիվերպուլ Ա. կարգի գին է 15
» » Բ. » » » 11

Կը խնդրուի վաճառականներէն որ փոխադրութեանց կամ Ղալաթիոյ մաքսատունը համար՝ իրենց հրամանները ուղղեն շոգենաւերի ժամանումէն 24 ժամ առաջ։

Ամերիկայի եւ Նիւյորքի նաւատանց գիծերը ստանալու համար ապրանքներ կ'ընդունուին։

Դիմել առ Ճ. Վ. ՈՒԻԹՈՒ եւ Ընկ. Գործակալք
Ուլիթալ խան, Գալաթի բարձր, Պոլիս
ՃԷՄՍ ՄՕՍ Ընկ.
50—32 31 Ճէմս Սարիգ, Լիվերպուլ,

Cie RUSSE
Navigation à Vapeur et de Commerce
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթուան երթեւեկութիւններ
Հոկտեմբեր

Դշ. 22/4 Իզմիրլի, Սինոպ, Սամսուն, Օրնաս, Կիրասոն, Տրապիզոն, Բիզէ և Գաթսամ. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին։
Դշ. 22/4 Օսեսա. իրիկուան ժամը 4ին։
Նշ. 23/5 Իզմիր, Պիրէան և Ալեքսանդրիա. ժամը 10ին։
Նշ. 23/5 Օսեսա. ժամը 4ին։
Ուր. 24/6 Սեվաստոպոլ. ժամը 10ին։
Շբ. 25/7 Օսեսա. ժամը 10ին։
Շբ. 25/7 Տարանտէլ, Միտիլի, Իզմիր, Պէյրութ, Հայֆա Մերսին, Խաչէնատուն, Թրիպոլի, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա Բորթ-Սաիտ և Ալեքսանդրիա. ժամ 4
50 37

Արտօնեալ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ